

PROSINAC 2012.

12

Marija

ISSN 1331-1476

VJERSKI LIST ZA MARIJINE ŠTOVATELJE

1963.-2012.

Pod okriljem Odvjetnice Najvjernije

Samo vjera može pristati uz tajanstvene putove Božje svemoći. Ta se vjera hvali svojim slabostima da privuče na se Kristovu moć. Djevica Marija vrhovni je uzor vjere, ona je vjerovala da "Bogu nije ništa nemoguće" (Lk 1, 37) i mogla je veličati Gospodina: "Velika mi djela učini Svesilni, sveto je Ime njegovo" (Lk 1, 49).

(Katekizam Katoličke Crkve, 273)

12

(562)

PROSINAC

ISSN 1331 - 1476

VJERSKI LIST ZA MARIJINE ŠTOVATELJE

Split, 2012.

Godina L.

Cijena: 7 kn

Zlatna "Marija"

Ovim brojem naš časopis navršava 50 godina izlaza, pa smo ga zato i opremili sadržajnije i bogatije. Zlatna "Marija" pola stoljeća je u službi Službenice Gospodnje, i to bez buke, skromno i nenametljivo, jednostavno. Upravo u stilu Nazaretske Djevice! Što drugo u ovom trenutku nego, zajedno s njom, iz dubine duše kliknuti: Veliča duša moja Gospodina, jer nam velika djela učini Svešilni! Velika djela Mariji, a po njoj i nama.

Splitski franjevci oduvijek su dobar dio svoga spisateljskog rada posvećivali Gospi. Tako su, u novije doba, početkom godine 1963. započeli izdavati i "Mariju", jedini opći hrvatski marijanski časopis. On je pomalo rastao, obogaćivao s vremenom svoj izgled i sadržaj i, evo, doživio pola stoljeća. To je lijep broj godina kroz koje se može odrasti i sazoriti, što ne znači i ostarjeti. Kad su poznatom umjetniku Michelangelu Buonarrotiju kritičari prigovarali da je Gospu s mrtvim Isusovim tijelom, poznatu svoju Pietà, prikazao kao mladu majku, gotovo Isusovig godina, umjetnik je odgovorio da Gospa ne može ostarjeti, ona je uvijek mlada.

Zato ju je i predstavio mladu kao u doba kad je Isusa rodila. I doista, Gospa je uvijek mlada. Isusa ni danas ne prestaje rađati i donositi tolikima da ga upoznaju i čine ono što im on rekne (Iv 2, 5). I u naše dane u svojim svetištima privodi ljude k Bogu, a na određen način čini to i preko "Marije". Tu službeničku ulogu naš časopis želi obavljati i ubuduće.

Dok zabavljujem Bogu i nebeskoj Majci na proteklih 50 godina redovita izlaza našeg lista, zabavljujem i našim suradnicima bez kojih truda njega ne bi bilo, a tako i povjerenicima koji ga raspačavaju kao i onima koji ga otpremaju. Posebno zabavljujem vama, dragi naši čitatelji, koji naš list čitate od početka, kao i vama koji ste ga kasnije prihvatili i u njemu sebi nalazite duhovnu okrepju. Bez vas našeg lista zapravo ne bi ni bilo! Hvala svima za dosadašnju vjernost, razumijevanje i svaku pomoć. Slaveći s vama "Marijin" zlatni jubilej, zbog vas smo i mi danas ponosni, što nas potiče da brabro nastavimo dalje i ne dopustimo da nas ikakva kriza omete. Očekujemo stoga i dalje vašu podršku. Neznatna "službenica Gospodnja", koja se na anđelovu riječ "smete i stade razmišljati" (Lk 1, 29) te brabro prihvati volju Božju, bila nam uzor u ovo krizno doba i Zvijezda vodilja k luci spasenja, Kristu Gospodinu, Spasitelju svijeta i čovjeka.

UREDNIK

Osobna iskaznica

Po uzoru na svog utemeljitelja, duhovni sinovi Asiškog Siromaška Provincije presv. Otkupitelja sa sjedištem u Splitu, oduvijek su gajili osobitu ljubav prema Majci Gospodinovoj. Svoju navezanost na nju nastojali su prenijeti i na puk povjeren njihovoj skrbi. Na području između Zrmanje i Neretve na kojem su živjeli i radili, širili su tako Gospine slike i kipove, podizali i njoj posvećivali oltare, kapele i crkve, gradili marijanska svetišta, u njih hodočastili i narod Božji vodili. Stoga je taj kutak fra Karlo Balić (†1977.) i prozvao *Marijinim perivojem*.

NA TEMELJIMA TRADICIJE

Veliku većinu svoga spisateljskog rada posvećivali su splitski franjevci, a to čine još uvijek, širenju marijanske pobožnosti. Među ostalim, izdavali su glasnik *Gospa Sinjska* (1922.-1942.) u Sinju i *Gospa od Zdravlja* (1931.-1935.) u Splitu te *Vjesnik svetišta Kraljice Hrvava Majke Božje Lurdske* (1939.-1941.) u Zagrebu. Na ljetnom zasjedanju provincijska uprava donijela je 27. srpnja 1962. odluku o pokretanju marijanskog časopisa. Za urednika mu je odredila fra Vjenceslava Glibotića (†1998.), koji mu je sam i ime *Marija* nadjenao i temelje udario. I tako početkom g. 1963. započine izlaziti, onda jedini i danas još uvijek ostao, prvi poslijeratni opći hrvatski marijanski časopis, otvoren svim marijanskim svetištima i župama. Da bi

1963.-2012.

Pod okriljem Odvjetnice Najvjernije

mogao obuhvatiti i ostala duhovna i kulturna područja, u podnaslovu mu stoji: *List za Marijine štovatelje*. Među prvim poslijeratnim časopisima izlazi u tiskovnom ruhu i tiska se, s malim prekidom, punih 50 godina u istoj tiskari.

RAST I DOZRIJEVANJE

Marija je pomalo rasla, zadobivala svoj izgled i sadržaj, uputila se u život, prešla granice Lijepe Naše i doprla u Aziju, Afriku, Sjevernu i Južnu Ameriku, Australiju i Oceaniju. Najobičnije čitatelje privlačila je u njoj jednostavna riječ o Majci Gospodinovoj, a one naobražene stručniji članci kojih je češće bilo. U početku *Marija* izlazi 6 puta godišnje. S godinom 1966. pojavljuje se 8 puta, da bi s godinom 1968. nastavila izlaziti 10 puta godišnje, svakog mjeseca izuzev ljeti, kad se za srpanj, kolovoz i rujna pojavi kao trobroj. Prve godine svaki broj imao je po 32 strani-

ce, a već g. 1964. po 48 stranica. Međutim, br. 7/1974. pojavljuje se na 40 stranica, na koliko je nastavila izlaziti sve do danas, s izuzetkom svečanoga - ljetnog trobroja 1987. i ovoga broja, kad izlazi na 48, odnosno 56 stranica. *Marija* je izlazila redovito, bez kašnjenja, osim g. 1965., kad se br. 6. nije pojavio. Tako su s ovim ukupno izašla 562 broja, odnosno 483 sveska, i to na 20.040 stranica + ovitak.

IZGLED I SADRŽAJ

Marija je počela izlaziti s nakladom od 7000 primjeraka, da bi g. 1971. dostigla najveći broj - 14.000 primjeraka i spala s domovini nametnutim ratom i poštanskom blokadom g. 1992. na 8500 primjeraka. Danas se tiska u 7000 primjeraka. Format je ostao nepromijenjen od početka do danas - 14 x 20 cm. Naslovnica je u početku jednobojna. Prva dva godišta uglavnom su bila modre, treće smeđe, a četvrto u tri i napokon četiri boje, kako je ostalo do danas. Nastojalo se da na njoj bude svaki put novi Gospin lik, pa ih je dosad objavljeno više od 350. Četvrta stranica omota uglavnom je bila jednobojna, pretežito modra, sve do br. 2/1991., otkad je i ona četverobojna. Druga stranica omota uglavnom je crno tiskana, sve do br. 6/2004., otkako je i ona stalno u boji. Unutarnji sadržaj *Marije* tiska se od početka jednobojno, crno. S br. 2/1996. svake druge dvije stranice započinju se tiskati u dvije boje - crno i modro, a s br. 3/2007. sav sadržaj tiska se u boji.

UREDNICI I SURADNICI

Prvih 20 godina *Mariju* je uređivao fra V. Glibotić, da bi do danas taj posao

nastavio fra Petar Lubina. Budući da je prvi urednik radio kao profesor na Franjevačkoj gimnaziji u Sinju, i suradnike je u početku našao uglavnom među njezinim profesorima te s vremenom proširio njihov krug. Bilo ih je i još uvijek ima iz gotovo svih crkvenih zajednica i krajeva domovine, a tako i iz kruga katoličkih vjernika svjetovnjaka. Evo onih važnijih:

Josip ANTOLOVIĆ (†2008.), Dinko ARAČIĆ, Marko BABIĆ, Ante BAČIĆ FRATRIĆ, Hrvoslav BAN, Juraj BATELJA, Ivan BODROŽIĆ, Srećko BOŠNJAK, Žarko BRZIĆ (†1998.), Frano CAREV (†1994.), Mario CRVENKA, Stjepan ČOVO, Mijo ČALETA (†2005.), Bonaventura DUDA, Tihomir GRGAT (†2004.), Ante JAKŠIĆ, Gabrijel Hrvatinić JURISIĆ, Kamilo KRIZANIĆ (†1975.), Karlo JURISIĆ, Ante KATALINIĆ (†2006.), Ivan KERAVIN (†1992.), Martin KIRIGIN, Karlo KOSOR (†1982.), Marijan KOVAČ (†2008.), Đuro KUNTARIĆ, Mana MIRKOVIĆ, Ante MRVELJ, Ana PENIĆ, s. Marija OD PRESV. SRCA, Stanko PETROV (†1963.), Zlatan PLENKOVIĆ (†1987.), Vinko PULIŠIĆ (†2006.), Josip Ante SOLDO (†2005.), Marko STANIĆ (†1978.), Mile ŠESNIĆ (†1987.), Jeronim ŠETKA (†1990.), Jure ŠIMUNOVIĆ, Mijo ŠKVORC (†1989.), Rozario ŠUTRIN, Vinka TOKIĆ BUROLO, Gabrijel TOMIĆ (†1999.), Rina TOMELIĆ, Ljerka TOTH, Vesna TRENKIL, Ana VRČEK, Vjeko VRČIĆ, Jozo ŽUPIĆ...

Nismo navodili imena pjesnika, među kojima bismo mogli spomenuti neke koji su se češće javljali, kao što su HRVOSLAVA i Ante JAKŠIĆ.

[Kamenko JOLIĆ](#)

SEGRETERIA DI STATO

PRIMA SEZIONE - AFFARI GENERALI

Vatikan, 1. listopada 2012.

Poštovani fra Petre,

u ovo je Državno tajništvo pristiglo Vaše cijenjeno pismo kojim obavještavate Njegovu Svetost da *Marija - vjerski list za Marijine štovatelje* slavi pedesetu obljetnicu izdavanja.

Upravo smo započeli mjesec listopad posvećen Blaženoj Djevici Mariji u kojem ćemo se također prisjetiti pedeset godina od početka Drugog vatikanskog koncila. Tom će prigodom Sveti Otac Benedikt XVI. otvoriti Godinu vjere.

Zbog svoje duboke vjere i spremnosti ispuniti Božji naum, Marija biva nazvana blaženom (usp. Lk 1, 45). Stoga, u Bogorodici vidimo prvu učiteljicu i najizvršnji primjer vjere. Ona je svijetu rodila Krista, a po vjeri, koju smo od Nje naslijedili, Spasitelj danas živi i djeluje u svojoj Crkvi. I u ovo vrijeme kada se svijet okreće samom sebi u potrazi za izlaskom iz krize, dok nemiri i ratni sukobi i dalje bjesne, kada plamen vjere, udaran raznim vjetrovima, u mnogim krajevima slabi, mi, djeca nebeske Majke, upravljamo svoj pogled prema Njoj, kojoj niti kušnja pod križem nije pokolebala vjeru da je Bogu sve moguće, i molimo: *Učvrsti nas u vjeri!*

U tom smislu časni list *Marija* ima odgovornu dužnost i dalje hrabro i ustrajno vjernicima, kao i svim ljudima dobre volje, približavati lik i vjeru Blažene Djevice.

Dok najsrdačnije čestita 50. godišnjicu ispunjenu milošću, kao znak duhovne podrške i blizine, Petrov Nasljednik, moleći zagovor *Gospo Velikog hrvatskog krsnog zavjeta*, udjeljuje zamoljeni apostolski blagoslov svima koji rade na stvaranju lista *Marija*, a na osobit način onima koji ga čitaju.

Priopćujući Vam ovo, koristim prigodu i srdačno Vas pozdraviti

Poštovani Otac
Fra Petar LUBINA, OFM
Glavni urednik (*Marija*)
SPLIT, HRVATSKA

u Kristu Gospodinu,

✠ Angelo Becciu, nadbiskup
Zamjenik

**Dušo duše Hrvatske,
Isusova Mati,
Zvijezdo naših stradanja,
ne prestani sjati!**

Marija u biblijskoj egzegezi danas

Zamolio me urednik „Marije“ da u povodu 50. obljetnice izlaženja toga hrvatskoga katoličkog mjesečnika čitateljima prikazem pregled istraživanja biblijskih tekstova u kojima je Mesijina Majka nagoviještena ili izričito spomenuta. Odazivam se tom zdravu izazovu, svjestan da ne mogu sve kazati na način dostupan većini čitatelja. Kad kažem „u kojima je Mesijina Majka nagoviještena“ mislim prvenstveno na mesijanska proročanstva u Starom zavjetu te na „ženu obučenu u sunce“ u Otkrivenju 12, a Marija se izričito spominje u sva četiri kanonska evanđelja te u Djelima apostolskim i Poslanici Galaćanima.

POVIJESNI KONTEKST MESIJANSKIH PROROČANSTAVA

U liturgiji došašća i na Marijine blagdane dolaze čitanja o Emanuelovoj Majci iz Knjige Izaijine i Mihejeve (Iz 7,10-16; Mih 5,1-5). Tumači se danas prvenstveno zanimaju za doslovno značenje teksta na izvornom jeziku. U hebrejskom stoji: „Evo, mlada žena je trudna i rađajuća sina i bit će mu nadjenuto ime Emanuel.“ U hrvatskom prijevodu *Starog zavjeta s uvodima i bilješkom ekumenskog prijevoda Biblije* (KS, Zagreb 2011.) tumači se da je ta mlada

žena vjerojatno kraljeva supruga, jer se „proroštvo odnosi na dom Davidov u situaciji kada se dovodi u pitanje opstanak same dinastije“ (str. 1513). Međutim, prevodeći taj Izaijin govor na grčki u Egiptu oko g. 200. pr. Kr. (*Septuaginta*) sami Židovi „mladu ženu“ preveli su s „djevica“ a Izaijin prezent „je trudna i rađajuća“ futuroom „zatrudnjet će i roditi“. Bilo je to doba kad je izumrla Davidova dinastija pa su prevoditelji željeli u starom proročanstvu vidjeti majku budućeg posrednika Božje prisutnosti u narodu Božjem. Matej 1,23 navodi Septuagintin prijevod i primjenjuje navod na Marijino djevičansko začće Isusa. To jest zakonit napredak vjerničke zajednice u razumijevanju predanog teksta, ali nije doslovan smisao hebrejskog izvornika.

Povijesne, proročke i mudrosne knjige Starog zavjeta su povijest, religijsko razmišljanje i životna mudrost Židova kao vjerske i nacionalne zajednice. Mi kršćani prihvaćamo ih za kanonske i „čitamo“ u svjetlu događaja Krista, ali poštujemo njihov povijesni kontekst. Zato današnji egzegeti ispituju što su proročki tekstovi značili povijesnim čitateljima kad su nastali. Komentatori su svjesni da nijedan prorok nije odmah zapisao svoj govor, nakon što je od Boga dobio nadahnuće da svojim povijesnim slušateljima izrekne Božju poruku. Propovijedi i zgode proroka zapisivali su njihovi učenici za generaciju nakon njih, kako bi novi slušatelji i čitatelji mogli iz svoga vremena doživjeti poruku dotičnog proroka. Zato postoje tri sloja značenja: situacija u vremenu dotičnog proroka, situacija u vremenu zapisivanja njegove poruke i svrstavanje u kanonsku knjigu, te situa-

cija današnjih vjernika čitatelja. Nešto od tog raslojavanja može se pronaći u knjizi *Marija u Bibliji* (A. Rebić-P. Göchter, KS, Zagreb 1970.).

MARIJA U REDAKCIJI I TEOLOGIJI POJEDINOG EVANDELISTA

U povijesti tumačenja Novog zavjeta u 20. st. važna su imena protestantskih znanstvenika Martina Dibeliusa i Rudolfa Bultmanna. Prvi je objavio knjigu *Povijest oblika evadelta* (g. 1919.), a drugi studiju *Povijest sinoptičke predaje* (g. 1921.). Oni su tada došli do uvida da je u kanonska evandelja svrstana propovjednička građa o Isusovim djelima i riječima te da o tome trebamo voditi računa pri tumačenju. Njihova nova metoda prevladavala je u egzezezi gotovo 40 godina. Katoličkim znanstvenicima dana je akademska sloboda služiti se odgovorno zdravim rezultatima te metode. „Instrukcijom o povijesnoj istini evandelta“ g. 1964. Dibelius, Bultmann i drugi pobornici metode „Povijest oblika“ precijenili su utjecaj prve kršćanske zajednice koja je građu o Isusu prenosila, a podcijenila ulogu Dvanaestorice kao povijesnih svjedoka Isusovih djela i riječi te evandelista kao pisaca i teologa. To je pokazao Bultmannov učenik Günter Bornkamm u studiji o povijesnom Isusu (*Isus iz Nazareta*, preveli bosanski franjevci, Sarajevo 1981.). Evandelisti nisu mehanički prenosili tradicijsku građu o Isusu nego su postupili kao pravi pisci i teolozi odabiranjem pojedinih zgoda i izreka Isusovih te obradom pri kojoj su vodili računa o duhovnim potrebama njihovih povijesnih zajednica: Marko o potrebama obraćenih pogana u Rimu,

Matej o potrebama obraćenih Židova u Siriji, Luka u potrebama obraćenih Grka u Grčkoj i Ivan o potrebama obraćenih Židova i Grka u okolici Efeza. Zato su zgode o Mariji u pojedinom evandeltu *plod redakcije i teologije pojedinog evandelista*.

Marko voli isticati paradoksalnost Isusa, koji je za Nazarećane samo „drvodjelja, sin Marijin“ (Mk 6, 3); rodaci ga pokušavaju silom odvratiti od službe propovijedanja i odvesti u Nazaret, a on im uzvraća da su njegova majka i rodbina oni koji zajedno s njime volju Božju traže i vrše (Mk 3, 20-21. 31-34). Taj evandelista veoma je škrt kad govori o Mariji, tako da nema ništa o događajima Isusova djetinjstva niti Mariju spominje s drugim ženama pod križem Isusovim (15, 40-41). Nije vjerojatno da on za to nije znao, ali je očito imao razloga da to prešuti. Možda zato što su on, Matej i Luka preuzeli nacrt građe o mucu Isusovoj iz pisanog ili usmenog izvora gdje to nije bilo spominjano.

Matej je teolog Isusa koji ispunja Zakon te najavljuje otvaranje svoga duhovnog pokreta pripadnicima poganskih naroda, što se vidi iz zgode o strankinji kojoj Isus ozdravlja bolesnu kćer i iz uskrsnog naloga (Mt 15, 21-28; 28, 16-20). On u događajima Isusova djetinjstva ističe da je Marija djevičanski zatrudnjela, da je doživjela poklon mudraca s Istoka te s Josipom i Dječakom bježala u Egipat radi opasnosti po život Isusov (Mt 1-2). On je „mekše“ prikazao pokušaj rođaka Isusovih da na čelu s Marijom isposluju povlašteni položaj te susret u Nazaretu (Mt 12, 46-50; 13, 53-58), ali ni on nije spomenuo Mariju pod križem (27, 55-56). Za razliku od Mateja, prema

kojemu je u događajima Isusova djetinjstva središte Josip kao sin Davidov koji Dječaku daje ime i obiteljska prava, kod Luke je Marija u središtu događaja djetinjstva, jer njoj anđeo najavljuje djevičansko začeće Sina, ona pohada rodakinju Elizabetu, rađa Isusa u Betlehemu i prikazuje ga s Josipom u hramu (Lk 1-2). Prema Luki, Marija za sebe u *Veliča* hrabro priznaje da je „nezatna službenica Gospodnja“, a to je svojstvo Božjih siromaha u Psalmima. U tijeku Isusova javnog djelovanja jedini Luka donosi zgodu o ženi iz puka koja, oduševljena Isusom, izriče pohvalu njegovoj majci, a on joj odgovara da mogu biti još blaženiji oni koji, poput Marije, riječ Božju slušaju i vrše (Lk 11, 27-28). Ni Luka ne spominje Mariju među Galilejkama pod križem (Lk 23, 49. 54), ali je spominje u Djelima apostolskim među apostolima (Dj 1, 14) i ona je očito zajedno s Galilejkama i Jeruzalemkama (Lk 23, 27-31 - zgodu koju donosi samo Luka!) naviještala vjeru u Krista raspetog i uskrslog ženama sredine gdje je živjela. Ivan nema događaja Isusova djetinjstva, osim što neki egzezeti tumače Iv 1,13 kao moguću aluziju na djevičansko začeće Isusa. Međutim, on donosi Isusov nastup u Kani, gdje Marija ima ključnu ulogu, te Isusove riječi s križa Majci i ljubljenom učeniku (Iv 2, 1-12; 19, 25-27). On *ne spominje ime Isusove majke nego samo funkciju*. Za Ivana je majka Isusova simbolički lik koji suvremeni egzezeti odgonetaju iz neposrednog konteksta i cjelovite Ivanove teologije, ne prvenstveno prema crkvenim ocima koji su svete tekstove čitali alegorijski, bez obaziranja na kontekst i doslovni smisao.

Kada današnji bibličari istražuju novozačetne tekstove o Mariji, uvažavaju teologiju i redakciju pojedinog evanđelista. Tako su postupila dvojica katoličkih i dvojica protestantskih znanstvenika u SAD koji su po mandatu svojih poglavara napisali ekumensku studiju *Marija u Novom zavjetu* (engleski izvornik objavljen g. 1978., prevedena na njemački, talijanski i španjolski). Redakciju i teologiju pojedinog evanđelista pri obradi Marijina lika uvažio je njemački katolički bibličar Joseph Zmijewski u knjizi *Majka Mesije - egzegetska studija o Mariji u naviještanju novozavjetnog Krista* (njemački izvornik g. 1988.; naslov govori o kristocentričnosti štovanja Marije!). Tako je postupio njemački isusovac profesor sinoptičkih evanđelja u Rimu Klemens Stock u knjizi *Marija, Majka*

Gospodinova u Novome zavjetu (talijanski izvornik u Rimu g. 1997; prevedena na hrvatski). Među zanimljivim knjigama o Mariji u Novom zavjetu, kojima se služim i ona je američke protestantske bibličarke Beverly Roberts Gaventa koja je tiskana 1995.

PROMIŠLJANJA HRVATSKIH BIBLIČARA O MARIJI PREMA NOVOM ZAVJETU

Slovenski isusovac Albin Škrinjar (1896.-1988.) predavao je Sveto pismo hrvatskim bogoslovima u Sarajevu 28 godina, a kad je Vrhbosanska teologija bila silom zatvorena g. 1944., povukao se u Zagreb gdje je nastavio s predavanjem i proučavanjem Svetoga pisma. Za svoje studente izdao je skripta *Evandjelje, poslanice i Otkrivenje sv. Ivana* (1971.). Među izabranim egzegetskim pitanjima u njima je protumačio Otkrivenje 12 (žena obučena u sunce) gdje priznaje da su crkveni oci ondje prvenstveno gledali Mariju, ali hrabro ističe: „Držimo da je teško u svim recima o ženi naći jasni mariološki smisao.“ U svojoj knjizi *Teologija sv. Ivana* (1975.) donosi 45 stranica pod naslovom „Mariologija Ivanova evandjelja“. Bonaventura Duda napisao je g. 1966. članak o Otk 12, zatim iste godine skripta *Iz Apokalipse* te komentar Marijina hvalospjeva *Veliča u Bogoslovskoj smotri*. On je bio glavni pokretač da se prevede s francuskog ekumenski komentar Biblije, od čega je onaj za Novi zavjet izišao već g. 1992., a za Stari zavjet tek 2011.

Po broju knjiga i članaka najplodniji hrvatski bibličar novijeg vremena svakako je Celestin Tomić (1917.-2006.) koji je predavao Stari zavjet na KBF-u i Novi zavjet na FTI-u DI u Zagrebu.

On je izdao knjigu *Evandjelje djetinjstva Isusova* (1971.) te od g. 1975. do 2004. još četiri knjige o Gospi. Komentar Otkrivenja objavio je 1997. Njegov komentar misnih čitanja za svagdane i nedjelje kroz tri liturgijske godine - u šest svezaka - objavila su njegova redovnička braća g. 2002. i 2004. U tom su komentaru i zgođe koje dolaze u katoličkoj liturgiji na Marijine blagdane.

Svojevrstan pregled istraživanja o Mariji prema Svetom pismu od strane hrvatskih bibličara možemo naći u *Zborniku 'Službenica Gospodnja' u čast fra Pavlu Meladi*, koji je izdala Franjevačka provincija Presvetog Otkupitelja (Split, 2000.). U njemu su egzegetski prilozii Bože Lujčića, Pere Vidovića, Adalberta Rebića, Mate Zovkića i Zvonimira Hermana. A. Rebić protumačio je u novozavjetnom kontekstu prizor navještenja Mariji (Lk 1, 26-38) u smislu da Marijino pitanje anđelu „Kako će to biti kad ja muža ne poznajem“ (r. 34) znači prvenstveno najavu čudesnog začeća na Božju intervenciju. Svjestan da su brojni crkveni oci to shvaćali kao zavjet djevičanstva od strane Marije, on se pita: „Kakav bi smisao imale Marijine zaruke s Josipom, da se zavještovala kako neće s njim imati bračne odnose?“ Ipak, „Luka čvrsto vjeruje da je Marija, u trenutku navještenja, djevica u bogoslovnom smislu riječi i da će djevicom majkom ostati trajno“. Slično Ivan Dugandžić, u članku o božanskom sinovstvu Marijina Sina g. 2002. ističe da je „u prvom planu teološko pitanje: što to imam značiti?, a ne povijesno: kako se to točno dogodilo“. U tom su hrvatski bibličari na razini onoga što u Lukinu tekstu

navještenja Mariji vide drugi katolički bibličari, npr. američki isusovac Joseph Fitzmyer u svom komentaru Lukina evanđelja u dva sveska.

I. Dugandžić umirovljeni je profesor Novog zavjeta na KBF-u u Zagrebu koji djeluje u Međugorju, gdje je izdao svojih knjigu *Marija, Isusova majka u Novom zavjetu* (2008.). Napisao je i komentar četvrtog evanđelja: *Evanđelje ljubljenog učenika. Uvodna pitanja i komentar Ivanova evanđelja* (KS, Zagreb 2012.). Veliku pozornost posvetio je čudu u Kani kao početku Isusovih znamenja (str. 81-88). Za prizor pod križem kaže da povjeravanje učenika majci i majke učeniku „smjera u budućnost zajednice Isusovih učenika, u kojoj majka i ljubljeni učenik imaju važnu ulogu, i to u međusobnoj upućenosti jednoga na drugo“ (str. 337).

ZAKLJUČAK

Drugi vatikanski sabor uči da crkveno učiteljstvo Riječi Božjoj služi, a nije iznad nje (DV 10) te da vjernici znanstvenici trebaju neprestano proučavati i tumačiti Riječ Božju (DV 23-24). Bibličari se trude sve dublje prodrijeti u otajstvo Krista te time i u Marijinu ulogu u Kristovu rođenju, mesijanskom djelovanju te svjedočenju njegove smrti i uskrsnuća vlastitim sunarodnjacima i pripadnicima drugih naoda. Biblijska mariologija zato je kristocentrična i ekumenska, usredotočena na Krista sveopćeg Spasitelja i otvorena onima koji su kršćani ali nisu u punom zajedništvu s nama katolicima. Hrvatski bibličari trude se pratiti znanstveno proučavanje Riječi Božje i mjesto Majke Isusove u prvoj Crkvi.

Mato ZOVKIĆ

Čitateljica od prvog broja

Susretao sam se s osobama koje su od početka primale "Mariju". Jedna je od njih i *Marija Jadreško* iz Metkovića, koja se sjeća i dolaska prvoga broja u njihovu kuću:

- Moja majka Danica išla je na ranu sv. misu u Sv. Ilije, a ja redovito kasnije. Dolazi jedno jutro iz crkve, a ja još u postelji. Zove iza svega glasa: "Diž' se, da znaš tko je došao jutros u crkvu i, evo, sa mnom u našu kuću!" Skačem se ja, kad u njezinoj ruci "Marija", list za Gospine štovatelje. Plave boje, kao da ga sada gledam. I pripovijeda nama majka: "Fra Ante izišao jutros pred oltar, sav razdragan, onako kako samo on zna biti, i govori: 'Evo je, evo je u mojim rukama! Mi se vrtimo, a ništa ne vidimo. I veli on: 'Evo, došla Gospa u Metković, Gospin dragi list Marija!' I nije trebao puno govoriti. List je jednostavno razgrabljen, pa oni koji su došli kasnije na misu, nisu imali ni jednog primjerka. Pobrnuo se fra Ante i odmah naručio stotinjak primjeraka. Zalagao se on za vjerski tisak. Primao je na župni ured preko stotinu primjeraka beogradske "Blagovesti" koja je izlazila i prije "Marije", koja je objavljivala članke o vjerskim temama. Poticao je svakoga neka prima koji vjerski list. Jednostavno je nastojao da u svaku kršćansku obitelj uđe barem po

jedan. I uspijevaao je. Sam je volio knjigu, pisao je i izdavao Svetu misu, Gospin plač, Pogled kroz veo i dr. pa je znao vrednovati svaku napisanu vjersku pouku. I ja i ostali u kući čuvali smo svaki broj lista, pa se uvijek nalazio u nečijoj ruci, posebno nedjeljom poslije podne.

- Na Vašu adresu on još uvijek dolazi. Što najradije pročitate?

- Ja Vam zapravo cijeli mjesec razgovaram s "Marijom". Ne propustim u njoj ni najmanja slova, ona gdje vjernici zabvaljuju i preporučuju dragoj Gospi, pa mi je drago vidjeti mnogo Gospinih štovatelja koji se javljaju iz svih krajeva Hrvatske, iz Njemačke, Amerike... Uživala sam dugo u fra Vjenceslavovim uvodnim člancima, dobri su i ovoga urednika... Ovih zadnjih godina posebno mi je drago pročitati članke Stanka Jerčića. U njima nekako on to pogada u dušu, kao nekoć don Jure u "Glasu Koncila". Dobro se ponekad nasmijem, odnesem susjedi neka i ona pročita, pa se zajedno radujemo. Drago mi je pročitati Kristijana koji savjetuje naše mlade, a također i Bodrožića koji u Gospi nađe uvijek lijek za naše doba.

- A čitaju li Vaši susjedi?

- Rado preporučim "Mariju" i svojim prijateljicama. Uvijek pokušam naći

i kojega novog pretplatnika, nek se Božja riječ širi. Lijepo je vidjeti kako se javljaju vjernici sa svojim preporukama i darovima za širenje "Marije", kako bi ju i drugi mogli čitati...

- Vidio sam u Rumunjskoj, župnik "Mariju" dijeli svojim vjernicima.
- Znam ja nekib koje su svaki mjesec izdajale određenu svotu i u tu svrhu dostavljale svoj dar, na slavu Božju i čast Gospinu.

E, neće Gospa nikome ostati dužna!

- Vjerski tisak najbolja je propovijed. Kad je u kući, na stolu, uvijek će netko za njim posegnuti i pogledati.

- Ma, ima ga danas puno...

- Istina, ali brojne obitelji ne primaju nijedan list. Katolički tisak u našim kućama Božji je glasnik koji nas poziva da slijedimo Božji glas, jača nas u vjeri, osvježava u ljubavi prema Bogu i izgrađuje u nadi da se nikad u životu ne umorimo. A i neopazice se kojekakav šund uvlači u naše obitelji. Majka izjutra ide po kruh, a i ne misleći, često, uz kruh, ponese i "žutu štampu", pa se to guta... A čovjek s vremenom postaje ono što guta! I čudimo se nezadovoljstvu, malodušnosti, neredu... Zašto ne bi mjesečno ili tjedno u naše obitelji dolazio koji vjerski list, pa nas duhovno hranio i uzdizao?!

Vinko PRLIĆ

Djevica Bogorodica u svetootačkoj predaji - noviji pogledi

Kad se iščitava otačka literatura, uočava se da su oci o Mariji najviše i najčešće pisali, što je dostojno i pravedno, u svjetlu događaja Isusa Krista. Jer je njezino pravo mjesto kao Majke upravo pored Sina. Ona, vjerna službenica Gospodnja, bila je prema njemu potpuno usmjerena snagom svoje vjere i prije nego ga je začela, da bi kasnije također potpuno njemu pripadala i služila nakon što mu je kao Majka podarila zemaljsko postojanje, te ga pratila kao učnica i djelatna suradnica na djelu spasenja. Treba imati u vidu te sve tri dimenzije ili razdoblja Marijina života i vjere. Ali u toj trostrukoj dimenziji Marijina života, od samih početaka nju se promatralo prvenstveno u dva teološka smjera, to jest dva obzorja promatranja na kojima je blistala nezamjenjivim sjajem. Prema njoj se podizao pogled najprije s kristološkog zrenika, to jest propitivalo se njezinu ulogu i mjesto u Kristovu životu, i to kao majke. Druga značajna linija promišljanja išla je za tim da naglasi njezino mjesto i ulogu u Crkvi, to jest u životu pojedinoga vjernika. Nije na odmet

pripomenuti da i II. vatikanski sabor daje upravo te dvije dragocjene smjernice vjernicima na promišljanje kad u Dogmatskoj uredbi *Svetlo narodâ* govori o Mariji. Govor o Mariji smješta se unutar uredbi o Crkvi, ali započinje ističući njezinu posebnu povezanost s otajstvom Isusa Krista. Premda takav govor ne isključuje daljnja antropološka propitivanja, ipak ih izričito ne ističe, pa bi bilo korisno naglasiti kako oci nisu zaboravili ni antropološki vid Marijina djela.

ZNAK DJEVICE

Marija se u Kristovu životu pokazuje prvenstveno kao Majka, i to stvarna Majka koja mu daje stvarni ljudski život, to jest cjelovitu ljudsku narav. To će biti središnja istina oko koje će se i od koje će se razvijati ostala otačka promišljanja. Takva promišljanja najprije će se usmjeriti na ono što je prethodilo Marijinu bogomajčinstvu, ali neće zaboraviti ni ono što je uslijedilo nakon samog čina majčinstva. Jer, Marija nije postala majkom slučajno ni usputno, niti je ostala samo na tome da je dala ljudsko postojanje sinu Božjemu, kao da bi njezina veza s njime u tom činu dosegla vrhunac, nego se nastavila i kasnije. Od te središnje točke, razmišljanja su išla obuhvatiti još druga dva pola Marijina života: ishodišnu točku i konačni cilj Marijine upućenosti na Krista. Istini Marijina bogomajčinstva prethodila je volja Boga svemogućega da se posluži ljudskim bićem za djelo stvaranja, tako da je sam Bog pripremio Mariju uresivši je najuzvišenijim darovima kako bi mogla biti dostojnom Majkom njegovu Sinu. Prva kršćanska zajednica i sveti oci čvrsto su vjerovali da je Bog nagovijestio svoj naum već u Starom zavjetu kad je rekao po proroku Izajiji da će djevica začeti i roditi sina kojem će se nadjenuti ime Emanuel - Bog s nama (usp. Iz 7, 14). Čudesno djevičansko začecje kojim je dala Isusa na svijet bilo je Crkvi i vjericima znak ostvarenja divnoga Božjeg plana na zemlji. Tako je Bog Mariju najavio kao znak i dao je za znak Crkvi, a preko nje ljudskome rodu (usp. Sv. Irenej, *Adversus haereses* III, 21, 1-9). Njezino djevičanstvo

bilo je plod Božje želje da izvrši spasenje u suradnji s jednim prečistim ljudskim bićem, te ostaje jedinstvenim, trajnim i neopozivim znakom. A time što je Djevica, oci naglašavaju da se ne dokida njezino majčinstvo, jednako kao što majčinstvo ne isključuje njezino trajno djevičanstvo.

Međutim, Marijina služba ne prestaje Gospodinovim rođenjem, nego Marija svoje služenje i blizinu nastavlja i dalje služeći mu u čistoći i vjerno ga prateći u djelu spasenja koje je imao izvršiti. Zato mu je ona i najvjernija učenica, kao i supatnica koja je svoje služenje zapečatila pod križem kad joj je povjerio skrb za sve sinove Crkve. Od tog trenutka nadalje ističe se njezino ekleziološko, crkveno značenje, jer i dalje živi znakovitu upućenost na svoga Sina, uzdižući srca vjernika prema otajstvu muke, smrti i uskrsnuća.

RAZRJEŠITELJICA LJUDSKOG ČVORA

Kršćanstvo je uvijek pokazivalo da ima uzvišeniju ideju čovjeka nego što je zastupalo poganstvo, i bilo je ponosno na tu činjenicu. Radilo se o stvarnijoj slici čovjeka, nego što je bio poganski čovjek u kojem je postojala korjenita suprotstavljenost duše i tijela, pri čemu je tijelo slovalo kao zatvor duše. Osim toga, budući da je čovjek bio definiran razumnom životinjom, ljudsko dostojanstvo mjerilo se prema stupnju razumnosti, a ne prema svom odnosu s iskonskim bićem, kojega je slika bio po stvaranju. Kršćanski antropološki realizam očitovao se i u tome što je kršćanstvo bilo svjesno da je čovjek biće ranjeno grijehom i raznovrsnom slabošću, ali ga nije radi toga manje

poštivalo, kao što ga zbog toga ni sam Bog nije manje poštivao niti manje ljubio. S druge strane, kršćanska ideja bila je uzvišenija jer je čovjeka shvaćala kao Božje stvorenje i dijete koje je, bez obzira na grijeh, dobilo poziv na spasenje. Radikalna kršćanska novost u odnosu na filozofska traženja je i navještaj dostojanstva i uloge žene u planu spasenja.

Marijina uloga u Kristovu djelu doista neophodno pretpostavlja i nezamjenjivo antropološko značenje koje Marija ima, te mu treba dati dužno mjesto. Takvo mjesto u misli otaca i štovanju Crkve Marija je imala već od najdavnijih vremena. O tome zorno svjedoči rano kršćanstvo te se tako, već od novozavjetnih tekstova, napose Ivanovih, ističe ideja Marije kao žene, ali jednako tako imamo jasno svjedočanstvo otaca već od 2. stoljeća gdje se takvo shvaćanje proširuje. Premda je Ivan u podsvijesti imao prvenstveno semitsku ideju kad je govorio o "ženi", to jest ideju koja je počivala na starozavjetnoj spoznaji i židovskom shvaćanju, ne treba ipak zaboraviti da se on suprotstavlja i određenim krugovima kršćana zaraženima filozofskim idejama, kao što su bili doketi, koji su tvrdili da Isus nije imao stvarno, nego prividno tijelo. Takvim tvrdnjama bila bi obezvrijeđena i uloga Marije kao stvarne majke Gospodinove, koja bi bila tek fiktivna majka. Zato Ivan ističe Mariju kao novu ženu, majku svih živih, koja ujedno može biti model žene koja je u službi onoga koji je došao biti novi čovjek, uzor čovjeka i spasitelj čovječanstva.

Sv. Irenej krajem 2. stoljeća slikovito iznosi svoju viziju čovječanstva

govoreći o čvoru kojim je ljudski rod bio sputan, a koji svojom snagom jednostavno nije bio kadar razriješiti. Mogli bismo ga nazvati svojevrsnim gordijskim čvorom koji je bilo eventualno lako mačem rasjeći, kao što je Aleksandar Veliki učinio s čvorom u frigijskom gradu Gordiji, ali ga razmršiti bez rezanja - trebalo je biti veliko umijeće. Na takvo razmotavanje čvora odlučio se sam Gospodin Bog, jer čovjeka zapetljana u klupko grijeha, zla i slabosti nije htio sasjeći ni uništiti, nego se radije opredijelio razriješiti oslobađajući ga svih spona ne nanoseći mu daljnje ozljede. Za takav pothvat, za koji nisu bili sposobni zemaljski kraljevi i carevi, Bog je podigao čistu i bezgrešnu Djevicu da ga ona razveže svojom brižnom majčinskom rukom: „*Čvor Evina neposluha razriješen je Marijinim posluhom: ono što je djevica Eva zavezala svojom nevjernošću, Marija je vjerom razriješila.*“ (Adversus haereses III, 22, 4)

A za ostvarenje tog poziva, Marijina uloga bila je nezamjenjiva te joj se onda pripisuje i nezamjenjiva antropološka uloga u kontekstu koje je predstavljena kao prava žena. Marija je započela odmotavati čvor ljudske zapletenosti, kako bi oslobodila čovjeka kobnih spona, te omogućila Bogu da svojom rukom iscijeli sve rane nastale kao posljedice grešnog života i udaljenosti od Boga. Ljudski rod bio je "učvoren" - sputan nizom čvorova, počevši od grijeha prvoga čovjeka, pa sve do Marije koja razrješuje čvorove unazad, kako bi postala uzrok spasenja (*causa salutis*) i samoj Evi, to jest ljudskom rodu od samoga početka.

Ivan BODROŽIĆ

Isusova Majka u pokladu vjere današnjeg kršćanina

“U tisuću te gledam slika, o Marijo, divno naslikanu, no nijedna te od njih ne može predstaviti onako kako te moja duša vidi.”

O Mariji postoji ne samo jedna ispravna i potpuna slika. Mnogo putova k njoj vodi. Put Biblije i predaje, pobožnosti, ljepote i istine, ljubavi. Bogatstvo imena i hvale, slika i legenda, svetišta i obreda, prošnje i uslišanja upućuje na pitanje: tko je Marija danas nakon više od dvije tisuće godina? Tko je ona za nas? Kako se može izraziti ono što duša svakog vjernika gleda i nalazi u njoj? Smije li se ustvrditi da je za mnoge prisutna, da blagoslivlje i štiti, tješi i potiče?

Marija doista ima nešto u sebi što nas povezuje s nebom, združuje s Vječnim. Tisuću Gospinih slika sjećaju nas na duboke težnje za drugim, boljim svijetom, kojega je ona sama početkom. Njezina ljepota otkriva nam njezinu istinu. Pomaže nam da očima duše zapazimo nešto od nedokučiva neba. Sam povijesnokritički pogled nije dovoljan. On polazi od Biblije i navještaja vjere, drži se crkvenih pravorijeka, osvjetljuje i obogaćuje naše poimanje o onom što je bilo. U Mariji prepoznajemo Djevicu i Majku, Majku boli i Kraljicu neba. Prijestolje mudrosti i jednostavnu djevojku, čudotvornu Gospu i nebesku

zaštitnicu. U čemu je zapravo njezina privlačnost, to nam povijesni pogled daje tek naslutiti.

SVETOPISAMSKI POKLAD

“U tisuću te gledam slika...” Tisuće boja postaju jarke i snažne tek kad se temelje na kršćanskoj predaji na kojoj su nastale i izrasle. Tražiti i naći u tisuću boja Gospin lik koji je vjeran svetopisamskom pokladu, pučkoj pobožnosti i nije oštećen prevelikim razumskim dokazivanjem, zadaća je navjestitelja i učitelja vjere.

Vjerujemo da je Isus kao pravi Bog za nas ljude i za naše spasenje postao čovjekom. Rodio se od ljudske majke. Zbog toga nam je i njegova Majka veoma važna. Ono što o njoj znamo dolazi iz Evanđelja, koja su više navještaji vjere negoli povijest onoga što se i kako se zbilo. Kad se Nazaretska Djeвица susrela s Božjim pozivom da bude Majka Sapsiteljeva (Lk 1, 26-38) bio je to zapravo početak jednoga novog poglavlja Božje povijesti s ljudima, nova stranica u odnosu između Boga i čovjeka. Marija je pristala na Božju ponudu. Tako je postala Majka Spasitelja svijeta i čovjeka, koji je Vječna Riječ, Logos koji je u njoj postao čovjekom. U njezinu Sinu zauvijek se sjedinio u jednoj osobi neizmijerni Bog sa svojim stvorenjem.

I na temelju biblijskog poklada, Marija ujedinjuje oprečene pojmove. Oslovljena je zagonetnim pozdravom “milosti puna”, osoba je Božje naklonosti. Naviješteno joj je da će biti Majka Sapsiteljeva. Zbunjena se pita kako će to biti. Baštinica ljudske grešne naravi, biće poput drugih potrebno otkuplje-

nja. Duh Sveti će je ispuniti milošću Svevišnjega, Sin Svevišnjega bit će onaj koga će ona roditi. S njom se događaju velike stvari, dok ona ne razumije riječi koje joj reče. Spremna je i slobodna službenica Gospodnja, a u isto vrijeme napreduje s naporom srca na putu vjere. Blažena je zato što je povjerala, dok sluša drugi navještaj o propasti i uzdignuću, o maču dvojbe koji joj probada dušu. Dok će je svi naraštaji zvati blaženom, ona proživljava tamnu noć vjere, kad joj se čini da su križ i smrt nijekanje velikih obećanja.

POKLAD VJERE

Zbog toga nije lako govoriti o Mariji. Nije lako pomirti Mariju iz Nazareta s onom koju Crkva naziva Kći Očeva, djevičanska Majka Utjelovljene Riječi, hram Duha Svetoga. Nije lako pomiriti mladu Židovku iz nepozantog Nazareta s Majkom Božjom koja je usko povezana s tajnom otkupljenja ljudskog roda, stvorenje potrebno spasenja koje je Bog obdario izvanrednim darom bogomajčinstva. Uza sve to, Crkva govori i mora govoriti o Isusovoj Majci ako želi potpuno i ispravno govoriti o Kristu Gospodinu i njegovu djelu spasenja. Bog je uveo čovjeka u svoje vječno otajstvo, sklopio je s njim vječan savez. U Isusu je postao čovjekom po rođenju od Duha Svetoga i Djevice Marije. Po utjelovljenju Sina Božjega čovjek je iz svoje vremenitosti i ograničenosti ušao u Božju vječnost koja ne poznaje ni početka niti svršetka. Marija je Majka Onoga na kojem se temelji naše spasenje, jer je On Bog i čovjek u istoj osobi. I dok bude ispovijedala vjeru u Boga koji je postao čovjekom, Crkva

će govoriti o Djevici iz Nazareta, jedinstvenu svjedoku Isusove povjesnosti, njegove ljudske naravi, njegova čovještva i božanstva.

U pokladu vjere Marija ostvaruje jedinstveni, majčinski odnos sa Sinom Božjim te biva sastavni dio govora o Isusu Kristu i njegovu spasiteljskom djelu. Odluke koje joj se pripisuju, odraz su Isusova sjaja. Njezina je uloga biti u službi djela spasenja. O Isusu Kristu na kojem se temelji vjera današnjeg kršćanina, o njegovu djelu spasenja govori se potpuno i ispravno kad se u tom govoru spominje znakovita prisutnost njegove ljudske majke. S tog zrenika Marija u sebi objedinjuje i odražava najveće istine vjere.

U svom govoru o Mariji Crkva je objedinila trijeznost svetopisamskog poklada i bogatstvo marijanske pučke pobožnosti. U dijalogu spasenja Marija je na neki način predstavnica svega stvorenja i uzor vjerničkog odgovora. Zato se ono što Crkva vjeruje i uči o njoj tiče svakoga istinskog kršćanina jer sudjeluje u oblikovanju njegova stava prema spasenju i Bogu Spasitelju.

U TAJNI KRISTA I CRKVE

Svi ti pristupi Marijinu otajstvu pokazuju koliko je važna marijanska stvarnost u životu Crkve kao zajednice i pojedinog kršćanina. To je posebno došlo do izražaja na II. vatikanskom saboru kao i u posaborskim dokumentima o Majci Isusovoj. Svi ti dokumenti, prikazi i prouke izazvali su u Crkvi živahnu raspru o Marijinu mjestu i ulozi u životu Crkve i vjernika. Na Saboru je Marijino otajstvo bilo u središtu razmišljanja. Na njemu je ono što

današnji kršćanin vjerom prihvaća i ispovijeda o Majci Isusovoj smješteno u bogoslovni okvir dokumenta o Crkvi. Jasno i glasno rečeno je gdje je Marijino mjesto. U Crkvi i ne izvan ili iznad nje, ne u zasebnoj uredbi nego u sklopu nauka o Crkvi kao sakramentu spasenja. Taj uravnoteženi tekst o liku i ulozi Majke Božje u otajstvu Krista i Crkve polazi od biblijskih datosti, od onoga što je o Mariji sadržano u spisima Novog zavjeta. U to razmišljanje utkane su i misli svetih otaca koji su slikovitim govorom osvjetljivali Marijin lik polazeći od Kristova lika i njegova otkupiteljskog djela. Mozaik popunjavaju dragulji iz liturgijske predaje kao i blago skriveno u kršćanskoj duhovnosti koja je u velikoj mjeri marijanska.

Na Saboru je Gospino otajstvo prikazano u svojoj ljepoti i jednostavnosti. Skladno je uklopljeno u temeljna otajstva kršćanske vjere. Naglašene su i kreposti koje su resile Marijinu jedinstvenu osobu, osobine kojima je sudjelovala s Kristom u djelu spasenja, tj. vjera, ljubav i ufanje, čvrsto jedinstvo s Kristom Gospodinom. Marijino otajstvo uključeno je u otajstvo ljubavi i zajedništva Presv. Trojstva. Istaknuta je njezina suradnja u Božjem planu spasenja. Jasno je potvrđeno i stavljeno na pravo mjesto njezino sudjelovanje u jedinstvenom Kristovu posredništvu. Saborska Marija predstavljena je kao pralik Crkve koja u njoj prepoznaje samu sebe, svoj poziv i svoje poslanje. Iako Sabor nije rekao sve o Mariji niti je iscrpio svu problematiku glede njezina lika i uloge, postao je i ostao polazna točka i ključ za svako daljnje razmišljanje i bogoslovsko razglabanje, smjerokaz za kršćansku duhovnost i

pastoralnu djelatnost. Uspostavio je ravnovjesje između, bogoslovnog razmišljanja i vjerskog osjećaja, ravnotežu između uskogrudnosti i pretjeranosti u predstavljanju Marijina lika i uloge, opasnosti kojima je marijanska stvarnost u Crkvi i dandanas izložena. Treba izbjegaviti duhovnu tjesnogradnost koja zatamnjuje Marijin lik i poslanje kao i površnu lakovjernost, jalovu i časovitu osjećajnost, ukloniti sve što je legendarno i lažno. Gospi nisu potrebni lažni apostoli. Njezino štovanje ima za svrhu proslavu Boga i život u skladu s Božjim zapovijedima. U središtu je toga štovanja Isus Krist i njegovo vazmeno otajstvo muka, smrt i uskrsnuće. Pučka pobožnost, koja je oduvijek marijanska, treba se napajati na svetopisamskom izvoru, na blagu otačke predaje, na baštini crkvenog bogoslužja, na vjerskom osjećaju naroda Božjega. Molitva Mariji i s Marijom u konačnici je upravljena Bogu po Kristu u Duhu Svetom. U Bogu ona nalazi svoj izvor i smisao. Prava vjera vodi k priznanju Marijine posebnosti koja je sva usmjerena prema Bogu, njega očituje i podupire pravo bogoštovlje.

PRIMATI I ČITATI "MARIJU" ZNAČI:

- Htjeti produbiti svoju vjeru i ljubav prema Isusu preko njegove majke Marije;
- Biti sudionik sv. mise koja se slavi svake prve subote u mjesecu u 19 sati u svetištu Gospe od Zdravlja u Splitu za suradnike, dobročinitelje, širitelje i čitatelje "Marije";
- Biti sudionik sv. mise koja se slavi svakoga prvog četvrtka u mjesecu u splitskomu svetištu Gospe od Zdravlja za sve pokojne čitatelje i preminule članove obitelji pretplatnika lista "Marija".

PUT ISTINE, LJUBAVI I LJPOTE

Različiti su putovi koji vode do spoznaje Marijina lika i njezine uloge u povijesti spasenja. Nakon Sabora, u kasnijim crkvenim dokumentima Marijin lik obrađen je s različitih zrenika koji se međusobno isprepliću i popunjavaju. Temeljni put je put istine koji ne isključuje put ljepote po kojem se može približiti Marijnu liku. Dobar je i put ljubavi da bi se što bolje otkrile pojedine značajke Marijina lika, njezine vrline vjera, ufanje i ljubav, njezino jedinstvo s Kristom. Sve te značajke predane su Crkvi kao zajednici i pojedincima da ih u svojoj duhovnosti nasljeduju. Bogoslovci i navjesticitelji Radosne vijesti pozvani su dati stručan doprinos u promišljanju i prijedlozima za pastoranu djelatnost u narodu Božjem. Marija je slika i odsjev Božje vječne i neizmjerne ljepote, jer je vječni Sin Božji došao prebivati u njezinoj stvarnosti žene i majke. Njezina je ljepota čisti izračaj, odbлесak Božje ljepote. Njezino djevičanstvo i majčinstvo početak su svakoga govora o njoj. Od tih istina proizlaze i ostali pravorijeci koje je Crkva, nakon naporna razmišljanja i spoznaje, predložila za vjerovanje. Ljepota podrazumijeva povlaštení put pristupa Marijnu otajstvu, počevši od konačnog smisla ljudskog postojanja. Ona je prozor nad dubinom istine koja prosvjetljuje i spašava. Jer "spoznaja ne osvjetljuje otajstvo, nego otajstvo spoznaju". Put istine, tj. biblijsko-povijesnog i bogoslovnog razmišljanja, smješta ispravno Mariju u otajstvo Krista i Crkve. Put ljepote je onaj koji zahvaća otajstveni nauk, lijep i uzvišen o Mariji i

Duhu Svetom. Marija je stvorenje sve lijepo. Ona je “zrcalo bez ljage”, čista zraka ljudske ljepote koja se susreće s onim nadnaravnim, ali opet dostižnim. U iskustvu lijepoga, opće se prikazuje u djeliću, u skladu oblika, boja i veličina. Vječno ulazi u vremenito, neizmjereno u ograničeno. U Mariji iz Nazareta sveukupnost Božjeg otajstva očituje se u velikodušnu Božjem izboru po kojem ju je Bog izabrao. Neznatnoj službenici učinio je divne stvari, na njezinoj malebnosti ocrtava se stvarnost koja prožima svu ljudsku povijest po kojoj Bog skida s prijestolja silne, a uzdiže neznatne. Put istine i ljepote dovodi do spoznaje da se u Mariji prepoznava vrijednost slike i sličnosti koje upućuju na nadnaravno koje se spušta u ljudsku ograničenost upravo u krilu Djevice i Majke. U Marijinu krilu, jednom i zauvijek neograničeno i vječno, očitovale se i predale vremenitom. Marija u svom biću kao Djevica, Majka i Zaručnica živući je djelić u kojem nam je dana neizmjernost ljepote Božje. Samo ime Majke Božje sadrži sve otajstvo utjelovljenja. Neizmijerna ljepota Božja sišla je u vremenito, ušatorila se i prebiva među nama. Bog je objavio sebe i svoje otajstvo u povijesnoj osobi Isusa Krista koji je “odsaj slave i otisak bića njegova” (Heb 1, 3). Zadaća je današnjeg kršćanina poći putem kojim je prošao Krist Gospodin kao ostvarenje velikog programa ljubavi Božje. Tajna je to koja bi skrivena od početka, a sada objavljena u punini vremena, da bi se dalo logično tumačenje stvaranja u tajni utjelovljenja, najuzvišenije djelo Božje, uzrok sve stvarnosti od njezina početka do svršetka.

Dinko ARAČIĆ

50 godina

Marijino otajstvo u Misama bl. Djevice Marije

Vjerna neprekinutoj predaji od samih početaka kršćanstva, Crkva na II. vaticanskom saboru potiče i *opominje sve sinove da plemenito promiču štovanje bl. Djevice Marije, osobito ono liturgijsko* (LG 67). Ono je utemeljeno na Marijinoj tijesnoj povezanosti s Isusom, našim Otkupiteljem, u svim događajima njegova ovozemaljskog života i proslave nakon uskrsnuća. Zbog toga je u krug liturgijske godine, u kojoj obnavljamo Kristova spasenjska otajstva od utjelovljenja do iščekivanja njegova slavnog očitovanja na kraju vremena, uvršteno i Marijino štovanje u kome se *Crkva divi i uzvisuje najodličniji plod otkupljenja, i u Mariji s radošću promatra, kao u najčistijoj slici, ono što sva Crkva želi da bude i nada se da će biti* (SC 103).

Najbolji i najsigurniji uzorci štovanja Bogorodice predloženi su u službenim liturgijskim knjigama obnovljenim prema smjernicama II. vaticanskog sabora. Tu, s pravom, ističemo misal, časoslov i obrednik, iako su pojedini vidovi Marijina štovanja prisutni i u drugim liturgijskim knjigama.

Zbirka misa o bl. Djevici Mariji, što ju je priredila Kongregacija za bogoštovlje i objelodanila g. 1986., dragocjen je zbir

starih i novih misnih obrazaca te se može smatrati dodatkom Rimskom misalu. U njoj je zaista skladno, i na jednom mjestu, pruženo „staro i novo“, a sve s ciljem *da se u štovanju koje se iskazuje bl. Djevici Mariji gaje ona slavlja koja će se isticati naukom, preporučivati različitošću tema te koja će se pravilno spominjati događaja spasenja što ih je Bog izveo u bl. Djevici, smjerajući na otajstvo Krista i Crkve* (Prethodne napomene, br. 19).

Naš list, koji se diči Marijinim imenom, kroz pola stoljeća nastojao je u tom smjeru promicati pobožnost prema Bogorodici i odgajati kršćanski puk u zdravoj pobožnosti. Opravdano je da u prigodi obilježavanja njegove 50. obljetnice svratimo pozornost i na Zbirku misnih obrazaca kao suvremeno i nada sve praktično pomagalo za predvoditelje i sve vjernike, osobito kad se okupe u marijanskim svetištima.

SADRŽAJ I RASPORED OBRAZACA

Crkva kao zaručnica Kristova otajstveno obnavlja u vremenu jedne godine sve spasenjske događaje ostvarene prema Božjem promislu ili one što će se konačno ostvariti drugim Kristovim slavnim dolaskom što ga u nadi iščekujemo. To je liturgijska godina u krugu koje Crkva slavi čitavo Kristovo otajstvo.

Razlog i opravdanje čašćenja presv. Bogorodice u liturgiji nalazimo u njezinoj tijesnoj pridruženosti Kristovu otajstvu. Zbog toga je i *Zbirka misa o bl. Djevici* raspoređena prema tijeku liturgijske godine. Tako su za došašće predviđena 3 obrasca, za božićno vrijeme 6, korizmeno 5, vazmeno 4 i kroz godinu 28 obrazaca.

Najviše obrazaca predviđeno je za liturgijsko vrijeme kroz godinu. Ono pokriva

najveći dio godine i tada je najveća mogućnost upotrebe marijanskih obrazaca. Zbog obilnosti i raznolikosti tema što ih obrađuju pojedini obrasci, dio *Zbirke* koji sadrži obrasce za to vrijeme kroz godinu, podijeljen je u tri odsjeka:

- *Prvi* sadrži 11 obrazaca za slavljenje Bogorodice prema naslovima izvedenim iz Svetoga pisma ili posebne povezanosti s Crkvom;
- *Drugi* čini 9 obrazaca prema naslovima Bogorodice što označavaju njezino sudjelovanje u promicanju duhovnog života vjernika;
- *Treći* sadrži 8 obrazaca koji ističu Marijin zagovor vjernika.

Čitava *Zbirka misa* ima dva glavna dijela: u prvom su misni molitveni tekstovi, a u drugom svetopisamska čitanja s otpjevnim psalmima i odgovarajućim stihovima prije evandelja. Vrlo je značajna, a praktično veoma korisna, novina u prvom dijelu *Zbirke* kratak uvod u kojemu se s povijesnog, pastoralnog i liturgijskog vida sažeto osvjetljuje podri-

jetlo dotičnoga naslova ili spomena bl. Djevice, naznačuju se izvori obrasca i tumači nauk uzet iz liturgijskih ili molitvenih tekstova. Izvrsno su pomagalo i putokaz svećenicima kod pripreme homilije i liturgijske kateheze.

Hrvatsko izdanje *Zbirke* (str. 158-212) sadrži i Red mise s narodom s 4 euharistijske molitve, što uklanja potrebu gomilanja liturgijskih knjiga na oltaru i olakšava predsjedateljsku ulogu.

KADA I KAKO KORISTITI „ZBIRKU“?

Zbirka marijanskih misa priređena je prvenstveno za marijanska svetišta da bi se u njima gajila prava i zdrava pobožnost prema presv. Bogorodici prožeta izvornim liturgijskim duhom. Za prakticiranje i promicanje takve pobožnosti ona su prikladna. Hodočasnici koji se brojniji okupljaju u njima, raspoloženi su prihvatiti duhovnu ponudu i spremni doživljeno preneti u svoju sredinu. Osobito se to odnosi na praksu sakramenata pokore i euharistije, što bi trebao biti vrhunac i središte čitave dušobrižničke djelatnosti. Zbog toga voditelji svetišta i predvoditelji liturgijskih slavlja u marijanskim svetištima trebaju marljivo nastojati da liturgijski čini u svetištima budu uzorni i da okupljena zajednica koja slavi božanska otajstva pruža pravu sliku Crkve Kristove.

Zbog navedenih okolnosti, crkvene vlasti često su marijanskim svetištima podjeljivale posebne ovlasti da mogu češće slaviti mise o bl. Djevici. Pritom se moraju opsluživati neki propisi. U Prethodnim napomenama *Zbirke* (br. 31) naglašava se da treba poštivati ona načela:

- vodeći računa o liturgijskom vremenu, misni obrasci u *Zbirci* mogu se koristiti u sve dane, osim onih zapisanih u *Tablici liturgijskih dana* u brojevima 1-6;
- ta ovlast podjeljuje se samo svećenicima hodočasnicima ili onima koji slave misu za hodočasnike;
- u došašću, božićnom, korizmenom i vazmenom vremenu, ako nije neki blagdan ili svetkovina, biblijska čitanja su prema rasporedu lekcionara toga vremena;
- kod slavlja sv. Marije u subotu, kad po kalendaru nije obvezatan spomendan, hvalevrijedno je koristiti neki od predloženih obrazaca za tu prigodu, osobito pod vidom uvoda u nedjelju - dan Gospodnji, jer je Marija i u tome pravi uzor zato što je „na dan Velike subote dok je Isus ležao u grobu, poduprta vjerom i nadom, budno iščekivala njegovo uskrsnuće“ (H. de Romanis).

UZOR SLUŠANJA BOŽJE RIJEČI

Polazeći od toga da Bog govori svome narodu kad se u Crkvi čita Sveto pismo (SC 7), otkriva mu otajstvo otkupljenja i spasenja te mu pruža dubovnu hranu (Opća uredba Misala, 55), Crkva na poseban način cijeni i preporučuje naviještanje i tumačenje Svetog pisma u liturgiji. U tom duhu i *Zbirka* sadrži obilna i raznolika svetopisamska čitanja što nam pomaže dublje proniknuti u otajstvo Bogorodice Marije i njezinu ulogu u otajstvu Crkve. *Prethodne napomene* (br. 39) preciziraju da se u ovom slučaju mogu razlikovati *tri roda čitanja*:

- čitanja iz Novoga i Starog zavjeta koja se tiču života i poslanja bl. Djevice ili sadrže proroštva što se na nju odnose;

- čitanja iz Staroga zavjeta u kojima su opisani događaji, pralikovi ili simboli što su ih sveti oci od davnine smatrali navještajem ili evociranjem na život i poslanje Bogorodice Marije, slavne kćeri sionske i Majke Kristove, vodeći računa da je Bog nadahnitelj i začetnik obaju zavjeta sve mudro rasporedio tako da je *Novi u Starome skriven, a u Novom Stari otkriven*;
- čitanja Novog zavjeta koja se izravno ne tiču bl. Djevice ali su predložena da se očituje kako su u Mariji, prvoj i savršenoj učenici Kristovoj, divno sjale kreposti što ih veličaju evanđelja: vjera, ljubav, nada, poniznost, milosrđe, čistoća srca.

Budući da je vjerno poslušala Božji govor i poruku upućenu preko specijalnog Božjeg glasnika, Marija je prva u Novom zavjetu proglašena blaženom (Lk 1, 45). Crkva nam je stavlja za izvanredan primjer slušanja i opsluživanja Božje riječi. I po tome možemo postati *blaženiji* od one koja je bila počašćena tjelesno roditi i odgajati Sina Božjega. Kao logičan zaključak, Crkva nam preko *Zbirke* preporučuje da je *izvrstan oblik pobožnosti prema bl. Djevici upravo ovo: pravilno proglašavati i s posebnom ljubavlju častiti Božju riječ u liturgijskim slavljima; s vjerom i pouzdanjem istu riječ Božju slušati i u srcu čuvati; razmatrati je u duši te ustima razglašavati; vjerno tu Božju riječ izvršavati i s njom usklađivati cijeli svoj život.* (Preth. napomene, br. 10).

A to ćemo najsigurnije postići okupljajući se na molitvu oko Marije, Isusove majke, proseći dar prosvjetljenja Duhom, kako su to činili apostoli i prvi Kristovi učenici.

Marko BABIĆ

Marija u pučkoj pobožnosti hrvatskih vjernika

"Pobožnost prema Bogorodici kao duhovnoj Majci kršćanskog naroda duboko živi u 'pučkoj pobožnosti' našega naroda" (Biskupska poslanica *Trinaest stoljeća kršćanstva u Hrvata*, KS, Zagreb 1976., 21, 1). Marijanska pučka pobožnost hrvatskih vjernika pokazuje se u različitim oblicima i na različitim mjestima: u župi, u obitelji i na hodočašćima. Ovdje ćemo analizirati hodočašće kao jedan od najvažnijih izričaja pučke pobožnosti, često shvaćeno kao pokornički čin.

SUSRET S MAJKOM

Mnogi hrvatski vjernici hodočaste i preko stotinu kilometara pješajući do određenih svetišta. Za hodočašće se pripremaju postom, za vrijeme kojega uzimlju jedino malo kruha i piju vode. Mnogi post drže i za vrijeme samog hodočašća. Po dolasku u svetište, hodočasnici se nastoje čim prije ispovjediti, zatim sudjelovati u euharistijskom slavlju i pristupiti na svetu pričest. Nakon toga nastoje obići oko Marijina kipa ili slike. Ako je ikako moguće, to čine lizući na koljenima. Za obilaženja oko Marijina svetog lika, oni se zaufano obraćaju Majci Gospodinovoj moleći je

za različite milosti. U tom svomu obraćanju nebeskoj Majci hodočasnici to najčešće čine na "ti", pokazujući tako da Majku Isusovu drže svojom majkom koju zazivaju kao njezina djeca. Ako su milost od nje već zadobili, onda joj na njoj srdačno zahvaljuju. To je iskren i srdačan razgovor s Majkom u koju njezina djeca imaju veliko pouzdanje, jer ona voli svoju djecu i brine se za njih.

Za samog hodočašća, a posebno kad se približe svetištu ili se nađu nadomak svetišnjog prostora, hodočasnici radosno pjevaju marijanske pučke pjesme u kojima pokazuju svoju radost što su došli svojoj Majci. Nakon susreta s njom, vjernici se s nebeskom Majkom zadržavaju u razgovoru, izražavaju joj svoju zahvalnost, preporučuju joj svoje nakane, naručuju sv. mise sa željom da budu slavljene u samom svetištu i daju za nj svoje milodare. U znak zahvalnosti vjernici u svetištu ostavljaju svoje zavjetne darove (najčešće osobni vrijedni nakit), zavjetne natpise na kamenim pločama ili nekim drugim vrijednim materijalima. Mnogi hodočasnici donose u svetište na blagoslov osobni nakit, a nerijetko i rublje ili koje druge komade odjeće članova svoje obitelji, koji boluju od kakve bolesti ili se susreću s kakvim zdravstvenim tegobama, kako bi po blagoslovu njihovi dragi ozdravili.

USPOMENE I OPROŠTAJ

Nakon molitve, obavljene ispovijedi, sudjelovanja u misnom slavlju i pričesti te obilaska oko Marijina svetog lika, vjernici pri svetištu redovito kupuju nabožne predmete kao uspomene: krunicе, medaljice, križeve, Marijine kipiće ili slike, lančiče, kako bi trajno ostali

povezani s Marijom i njezinim svetištem. Osim toga, uzimaju u svetištu bočice s blagoslovljenom ili čudotvornom vodom i nose ih kući za potrebe blagoslova. Također uzimaju cvijeće, kamenčiće i ponešto zemlje, kako bi ostali trajno povezani sa svetim mjestom u kojemu su boravili.

Neposredno prije odlaska iz svetišta vjernici se pjesmom opraštaju od svoje nebeske Majke, pjevajući pjesme koje su vezane upravo za dotično svetište. U Mariji Bistrici hodočasnici prije odlaska iz svetišta dođu pred oltar Majke Božje, gdje počnu pjevati oprošajnu pjesmu *Zbogom, Marijo* i zapute se prema izlazu. Ne okreću pritom leđa Marijinu svetom liku, nego idu natraške prema velikim vratima. Svi koji hodočaste u svetište čine to kako bi izišli iz svoje svakodnevice, kako bi na trenutak dotaknuli ono sveto.

VAŽNOST PUČKE POBOŽNOSTI

Na važnost marijanske pučke pobožnosti upozorili su naši hrvatski biskupi u prigodi proslave 13 stoljeća pokrštenja Hrvata: "Ako marijanska pobožnost ima veliko mjesto u hrvatskoj pučkoj pobožnosti, to nam je onda bogodani smjer, kojim ćemo lakše postići da svi izrastemo do što dublje i pročišćenije osobne pobožnosti i ljubavi prema Bogu, koji je naš Saveznik i Otac. Ova godina treba biti nov podstrek za pročišćavanje i produbljivanje naše pobožnosti prema Mariji kao osobi; sinovske odanosti i povjerenja u Nju koja je proživjela zemaljski tijek osobnog života među ljudima, u punoj ljubavi i služenju Sinu Božjemu koji je s njome ušao u najdublji osobni odnos kao njezin Sin,

te koja je postigla osobnu proslavu po slavnom uznesenju u nebesko blaženstvo, i tako proslavljena ostaje u osobnom odnosu majčinske ljubavi i brige prema nama, vjerničkom Božjem narodu na zemlji. Na taj ćemo način, ako budemo produbljivali te vidove naše pobožnosti prema Mariji, sve više i iskrenije koračati 'po Mariji k Isusu'. Ona će nas za ruku voditi u pravoj i čistoj kršćanskoj pobožnosti prema Ocu, koji nam se javlja kao Osloboditelj od svih mračnih sila straha i tjeskobe po svome Sinu Isusu Kristu, u Duhu Svetomu koji stanuje u našem srcu kao zalag naše slobode, svjedočeći našem duhu da nismo više robovi, nego sinovi Božji (usp. Rim 8, 16)." (*Trinaest stoljeća kršćanstva u Hrvata*, 21, 2).

Josip ŠIMIĆ

Djeca i mladi u Marijinoj školi

Mladi očekuju da u Crkvi, za razliku od drugih ustanova, prepoznaju vrednote koje nisu samo teorijski reklamirane, nego utjelovljene u konkretnim i vjerdostojnim modelima kršćanskog života. Nedostatak uzora i pozitivnih osoba s kojima se mladi mogu poistovjetiti, rezultira krizom socijalizacije, odgoja i identiteta. Temeljna zadaća adolescencije jest izgraditi čvrst identitet i jaku osobnost, koja pretpostavlja usvajanje ljudskih i kršćanskih vrednota na kojima se gradi život i budućnost.

Koje su vrednote nužne za cjelovitu i zrelu osobnost? Živimo u pluralnom društvu koje nudi mnoštvo vrednota, životnih stilova i pogleda na svijet. Nema jednog jedinstvena vrijednosnog središta koje bi objedinjavalo vrijednosni sustav, nego mnoštvo ponuda koje se stavljaju pred mlada čovjeka. Ne samo da se na suvremnom „kulturnom marketingu“ ne nude različite vrednote nego se javno promiču „nove“ koje potkapaju tradicionalne na kojima su izgrađene europska i hrvatska kultura. Suvremeni mediji postaju sve važniji čimbenik u socijalizaciji i odgoju mladih. Osobe s kojima se mladi najčešće identificiraju, poželjni modeli ponašanja i životni stilovi koji ih privlače poglavito dolaze iz medijskog svijeta. Reklamni inženjering koji nerijetko instrumentalizira medije,

vođen je logikom konzumističke i hedonističke kulture. U takvu ozračju vrlo je teško odgajati za istinske vrednote kao što su ljubav, sloboda, vjera, odgovornost, poštenje, istinoljubivost, skromnost, otvorenost za potrebe drugoga. Svagdanji događaji u svijetu i hrvatskom društvu ukazuju na krizu vrednota. Ako ne štiti tisućljetne vrijednosne pilastre, društvo se urušava. To se upravo događa europskim društvima koja su izrasla na kršćanskim korijenima.

TRAGANJE ZA UZORIMA

Imajući u vidu zahtjevnost odgoja, osobito prenošenja temeljnih vrednota na mlade generacije, uvijek smo u traganju za novim modelima i uzorima. Bl. Djevica Marija iznova se pokazuje kao idealan model. Iako o njemu znamo malo, njezin život istinska je „životna škola“. Što bi današnja djeca i mladi mogli naučiti u „Marijinoj školi“? Iz nekoliko Marijnih životnih epizoda, izabrala sam susret Marije i Elizabete (Lk 1, 46-55). On mi se čini prikladnim jer otkriva vrijednosni sustav i načela koja su usmjeravala Marijin život. Upuštanje na tako dalek i opasan put svjedoči koliko je Marija bila osjetljiva, solidarna i suosjećajna s onima koji su u potrebi. Odlazi ne zato što ju je Elizabeta pozvala, nego intuitivno osjeća da je treba. Možda ne možemo doživjeti opasnost Marijina putovanja, jer se danas može relativno brzo i komotno i do najudaljenije točke svijeta.

Nakon anđelova priopćenja, Marija je u nimalo zavidnoj situaciji. Dobro je znala da njezina „neplanirana trudnoća“ može izazvati burne i za njezin život opasne reakcije, počevši od njezinih najbližih i zaručnika pa do šire okoline. Umjesto

da planira kako se zaštititi od mogućih posljedica, ona misli na Elizabetu. Odlazi na dalek put noseći svoj unutar-nji teret, bojazan i tjeskobu.

SUSRET RADOSTI

Ako bismo htjeli nasloviti susret Marije i Elizabete, bilo bi to „susret radosti“.

Radost susreta Marija izriče u hvalospjevu *Veliča*. To je, kako kaže Benedikt XVI., pjesan Bogu živomu i djelatnom u povijesti; himan vjere i ljubavi koji se rađa u Djevičinu srcu. Marijin *Veliča* potvrđuje da je vjera svjetlo koje obasjava njezin životni put. Marija je ispunjena Bogom. Stoga Elizabeta u njezinu pohodu doživljava Božju prisutnost, kao da ju je sam Bog pohodio.

Hvalospjev *Veliča* svagdanja je molitva *časoslova*. Promiče vrednote koje su i danas poželjne, za pojedinca i za društvo. Marija nam otkriva što može istinski ispuniti ljudsko srce.

Marija najprije zahvaljuje Bogu za dobročinstva kojima ju je obilato obdario. Zahvalnost je svijest o darovanosti. Život je nezaslužni dar. Današnji čovjek toga nije dovoljno svjestan. Francuski filozof Pascal Bruckner suvremenog čovjeka naziva *velikom bebom s prevelikim zabtjevima*. Nikad mu nije dosta. Uvijek ima nove želje, stalno hoće nešto novo posjedovati, iskusiti, vidjeti, proživjeti. Pod pritiskom velikih želja ne uspijeva se radovati i uživati u onome što jest i što ima. Nezahvalan čovjek i druge promatra isključivo pod vidom korisnosti - ispunjavaju li njegove želje i prohtjeve. Na žalost, mnoga djeca i mladi svoje roditelje cijene jedino po tome koliko su u mogućnosti ispunjavati njihove svagdanje prohtjeve. Puno pri-

mjera svjedoči da je odgoj koji se temelji jedino na ispunjavanju želja promašen.

Odlaskom trudnoj Elizabeti Marija pokazuje istančanu osjetljivost za bližnjega i potrebe drugoga. Biti na usluzi Elizabeti za Mariju je imperativ pred kojim ne postoje zapreke. U današnjoj kulturi izbjegava se riječ *služenje*. Služiti nekome ili nečemu okarakterizira se ponekad čak kao povreda ljudskog dostojanstva. Danas nitko ne želi služiti. Marijin smisao za služenje proizlazi iz radosti i zahvalnosti Bogu. Darovanost ju otvara za darivanje i radosno služenje.

Marija je ispunjena *radošću*. Klikče od radosti. „Veliča duša moja Gospodina, klikče duh moj u Bogu, mome Spasitelju.“ Izvor njezine radosti je u spoznaji da ju Bog voli i da vodi njezin život. Povjerenje rađa mir i radost, a nepovjerenje tjeskobu i nemir. Često možemo čuti kako današnji mladi nikome ne vjeruju, nemaju povjerenja u institucije, boje se budućnosti.

Budućnost koja se gradi isključivo na ljudskoj sigurnosti, uvijek je nesigurna. Iskustvo nas uči da čovjek jedino u Božjim rukama može biti siguran. Ako se osloni na Boga, kao Marija, ni najnemirnije tlo neće mu poljuljati životnu sigurnost.

MARIJINE KREPOSTI

Među krepostima koje su resile Marijin život, *poniznost i malenost* zauzimaju osobito mjesto. Marija se pred Bogom smatra samo poniznom sluškinjom koja se u potpunosti stavila u ostvarenje Božje volje. Kao i druge mlade djevojke imala je svoje životne planove, ali od trenutka kad ju pohodi anđeo sve podređuje Božjem planu.

Mlad čovjek danas je u napasti da sebe zamišlja zvijezdom i silno pati da bude slavan, poznat i bogat. Ako nije poznat, nesretan je. Suvremeni mediji nameću mjerila i kriterije čovjekove „veličine“. A toliko se puta pokazalo da sreća i bogatstvo ne stanuju zajedno. Koliko je samo slavni neslavno završilo!

U hvalospjevu *Veliča* Marija veliča Božju *vjernost*. Bog ostaje vjeran i kad je čovjek nevjeran. Bog ne gazi svoju riječ i drži obećanje. Marija je također plod Božjeg obećanja. Vjernost je vrлина koja se danas teško usvaja. Zahtjevnja je. Mnoga istraživanja među mladima potvrđuju da je poželjna i redovito je na samom vrhu njihove vrijednosne ljestvice. Svatko želi imati vjerna prijatelja, supružnika, poslovnog partnera. S ustrajnošću ide zajedno. Bez ustrajnosti ne možemo održati riječ, zavjet, dogovor; ispuniti obećanje. Vjernost je uzvraćena ljubav.

U hvalospjevu *Veliča* Marija veliča čovjekovu *bogobojaznost*. Danas nije popularno govoriti o bilo kakvu strahu, osobito o Božjem. Marija veliča dobrotu kojom Bog obasiplje one koji ga se boje. Biblija govori o strahu Božjem koji se rađa iz svijesti o Božjoj sveprisutnosti. Pred Bogom nema tajni. Imati istinski strah Božji znači biti svjestan da će svaki pojedinac jednog dana za svoja djela

Bogu dati račun. Čovjek može varati sebe i druge, ali Bog se ne da prevariti. Kad bi čovjek bio svjestan da ga Bog uvijek prati, činio bi dobro i izbjegava zlo.

ODGOJITELJI - ŽIVI UZORI

Odgoy će biti uspješan ako odgojitelji budu živi uzori u kojih će životima djeca i mladi prepoznati snagu Evanđelja koja je kadra tako osnažiti čovjeka da se i danas može oduševiti za velike stvari. Razmišljajući o evangelizaciji mladih, dobro se upitati: Tko i kako evangelizira u našem suvremenom društvu? Razmišljamo li, govorimo li i djelujemo li tako da mladi imaju volje slušati što im govorimo i vide li u nama prave svjedoke istine koju im naviještamo? S pravom kardinal C. Murphy O'Connor tvrdi: „U očima naših mladih naš auktoritet poučavanja i evangelizacijska snaga dolaze mnogo više od autentičnosti našeg svjedočanstva, nego od auktoriteta kojeg po službi imamo.“ Vjerujem da Crkva nije samo „galerija uzora i svjedoka“ kojima je obilježena njezina prošlost, nego riznica živih svjedoka koji i danas svjedoče istinu i ljepotu Evanđelja. Današnji mladi trebaju upravo takve navjestitelje. U *Godini vjere*, bl. Djevica poput zore blista pokazujući put koji vodi k istinskoj radosti. Ona i danas poručuje svima: *Što god vam rekne, učinite!* (Iv 2, 5). Svi koji se bave odgojem djece i mladih, neka uče od Marije i njoj ih povjere. Ako uspijemo da naša djeca i mladi usvoje Marijine vrline radosti, zahvalnosti, služenja, ponoznosti, malenosti, vjernosti i bogobojaznosti, njihov će život biti *Veliča*, bez obzira što ih čeka na njihovu životnom putu.

s. Valentina MANDARIĆ

Pronalaženje natpisa u kamenu u Muću g. 1871. s imenom kneza Branimira iz g. 888. bilo je upozorenje stručnjacima da ne zaborave kako zemlja čuva brojna svjedočanstva hrvatske prošlosti. Iskapanja su stoga poduzeli g. 1885. i na području Biskupije kraj Knina fra Stjepan Zlatović (+1891.) i fra Lujo Marun (+1939.). Među njihove najvažnije nalaze spada bazilika sv. Marije.

NAJBOGATIJI NALAZI

Nakon dolaska Hrvata i kršćanstva na područje Kosova polja kraj Knina, Biskupija postaje jedno od crkvenih i kulturnih središta srednjovjekovne hrvatske države. Za kralja Zvonimira (+1089.) sagrađene su i urešene ondje brojne crkve, od kojih su arheolozi otkrili pet. Osim njih, ondje su otkrili i najbogatije arheološke nalaze iz starohrvatskog razdoblja. Na temeljima te hrvatske starine diže se danas zavjetna spomen-crkva sv. Marije, podignuta prema nacrtu kipara svjetskoga glasa Ivana Mštrovića (+1962.) g. 1938. kao "zadužbina cijeloga hrvatskog naroda" (J. Mileta).

Prva crkva sv. Marije u Biskupiji sagrađena je prije sredine 9. st. i nakon toga nekoliko puta pregrađivana. Nakon preuređenja u drugoj polovici 9. st., prema natpisu na oltarnoj ogradi, posvećena je sv. Mariji i sv. Stjepanu. Pregrađena je tijekom 10. i 11. st. u prostranu trobrodnu baziliku, te je jedna od prvih trobrodskih crkava u hrvatskoj kneževini. Završio ju je kralj Zvonimir g. 1078., kad je i

posvećena. Uređena je za kraljevsku dvorsku baziliku, a u njezinu predvorju u kamene sarkofage pokapani su članovi vladarske obitelji. Na pročelju se dizao zvonik, a sa strane dvije prostorije, vjerojatno mauzoleji hrvatskih kraljeva i velikaša. Kraj crkve je bio samostan, a uokolo groblje.

Iskapajući ondje 14. svibnja 1892. otkrio je fra L. Marun zabatni dio kamene trojne pregrade koja je dijelila lađu od svetišta i na njoj uklesan najstariji poznati Gospin lik u hrvatskoj likovnoj umjetnosti. Možemo reći da njime počinje hrvatska kiparska umjetnost. Našao ga je u jednom grobu kao spolij, a kasniji istraživači pronašli su još neke njegove ulomke. Visok je 107, a širok 103 cm. Na sva tri je kraja oštećen, a nedostaje mu i dio u sredini. Stručnjaci drže da je iz druge polovice 11. st., a čuva se u Muzeju hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu.

UZDIGNUTE RUKE

Obod zabata s Gospinim likom urešen je motivima kukâ ispod kojih je niz malih stiliziranih trolisnatih palmi koje se izmjenjuju prema vani i unutra. U njegovu središnjem dijelu, u plitku reljefu izduben je Bogorodičin lik u stilu onog vremena. Pred prsima ruke drži uzdignute u molećem stavu, dlanova okrenutih prema promatraču. Kao da njima želi zaštititi pobožni puk. Takav stav nazočan je već u pretkršćanskoj likovnoj umjetnosti, a obično se tumači težnjom za poistovjećivanjem molitelja s Isusom, razapetim na križu. Koprana joj pokriva glavu, a nad čelom joj je urezan manji križ kao ures. Oko glave ima svetokrug, a plašt joj je prebačen preko ramena. U vrhu trokuta uklesan je oveći križ, a na

liku ispod Gospina poprsja dio je latinskog natpisa: SALV(E) (RE)G(INA.) S(ALVE) V(D)RGO (ZDRAVO KRALJICE, ZDRAVO DJEVICE)!

VRELO NADAHNUĆA

Smjerni lik presv. Bogorodice iz Biskupije ostaje kao vrelo razmišljanja i nadahnuće novim naraštajima. Podsjeća na stare likove Moliteljicâ iz katakomba. Ruke uzdignute na molitvu odražavaju radost i ljubav Nazaretske Djevice zbog toga što se posvema predala u službu Bogu i stavila na raspolaganje ljudima. Lik je to Djevice postojane, Djevice vjerne. To je ona koja je, nakon Anđelova navještaja, požurila iz Nazareta u judejsko Gorje i kao vjerna službenica Gospodnja, u rođakinji Elizabeti, postala službenica ljudi. Tim činom ljubavi otkriva nam: što smo više Božji, što njega više ljubimo, što smo više njime ispunjeni, to ćemo više pripadati ljudi-

ma, njih više umjeti ljubiti i svojim ih služenjem bogatije obdarivati. Vjernost zadanoj riječi pri navještenju dovodi Majku Gospodinovu "sve do križa gdje je, ne bez Božjeg plana, stajala i zajedno sa svojim Sinom silno trpjela te se materinskim srcem pridružila njegovoj žrtvi, pristajući s ljubavlju na žrtvovanje Žrtve koju je rodila" (*Svjetlo narodâ*, 58). U mucu podržava Sina i podupire ga u njegovoj žrtvi za spasenje svijeta. Njezina se ljubav stapa s njegovom u jednu ljubav prema Ocu i prema svim ljudima. Tako Majka Gospodinova postaje vječni uzor svim majkama i svim dušama koje, vjerno i uz cijenu najvećih žrtava, podupiru sve koji se žrtvuju za dobro svijeta: da ne ostanu sami, da ne posustanu, na putu ljubavi. U biskupijski Gospin lik upirali su oči naši pradjedovi kad su se okupljali na slavlja u Zvonimirovoj Sv. Mariji, koja ostade "spomen vjere naših djedova", "spomen naše stare slave" i "putokaz sretnijoj budućnosti" (bl. A. Stepinac). Gledali su u njemu uzor kako ljubiti Boga i njemu iskazivati dostojno štovanje, nalazili poziv na obnovu osobne i obiteljske molitve. Pred njim su se nadahnjivali kako u novom vremenu prihvatiti nove obnoviteljske poticaje, a u isto doba ostati vjerni Bogu, svojoj Crkvi, vjeri svojih otaca i vjerni jedni drugima. Lik takve Djevice vjerne treba lebdjeti pred očima i nama danas i biti nam nadahnuće u našem vremenu, kao i hrvatskim katolicima svih vremena.

P. LUBINA

Marija i "genij žene" u suvremenom svijetu

U apostolskoj pobudnici *Vjernici laici* o pozivu i poslanju vjernika svjetovnjaka u svijetu papa Ivan Pavao II. piše: "Bog Stvoritelj čovjeka je povjerio ženi.

Zacijelo, čovjek je povjeren svakome čovjeku, ali na poseban način povjeren je ženi jer, kako se čini, žena zahvaljujući naročitom iskustvu svoga materinstva, ima neku *posebnu osjetljivost za čovjeka i za sve ono što predstavlja njegovo istinsko dobro*, počev od temeljne vrednote života. Kako su velike mogućnosti i odgovornosti žene na tom području, u vrijeme kad razvoj znanosti i tehnike nije uvijek nadahnut i primjeren pravoj mudrosti, uz opasnost 'dehumanizacije' ljudskog života, naročito onda kad bi on trebao *veću ljubav i velikodušniju prihvaćanje*" (br. 51.).

Na istoj crti i kardinal Joseph Ratzinger, danas papa Benedikt XVI., "*spособnost za drugoga*" ističe kao ženu osnovnu društvenu vrednotu. Ona *u najbezizlaznijim situacijama posjeduje jedinstvenu sposobnost da se suoči s nepogodama, da učini život još uvijek mogućim, da sačuva neuništivu nadu za budućnost i da suzama podsjeća na vrijednost svakoga ljudskog života*. To je, ukratko, smisao riječi "genij žene", o čemu je već Ivan Pavao II. govorio u svom pismu ženama 29. lipnja 1995.

U DRUŠTVU DRUKČIJE USMJERENU

Međutim, današnje društvo neoliberalnog kapitalizma, prožeto logikom profita (koristi) i borbe za moć i vlast, nije otvoreno za vrednote koje u sebi nosi taj tzv. "genij žene". O njima Gertrude von le Fort ovako piše: "Tamo gdje je žena najdublje prisutna, ona gubi sebe, jer se darovala." "Genij žene" ima karakteristične oznake *ljubavi koja se žrtvuje*, oznake služenja u ljubavi, požrtvornosti, majčinskog prihvaćanja drugoga, razumijevanja za drugoga, duboki *ljudski osjećaj samilosti*. Ipak, nastavlja Gertrude von le Fort, žena ne može živjeti taj visoki stupanj osjećaja za druge ako joj nisu osigurane njezine osnovne potrebe, kao što su sigurnost, osjećaj prihvaćenosti, međuljudski odnosi bez sukoba, mogućnost da može nesmetano izraziti svoje unutarne raspoloženje. Logika tržišnih odnosa, odnosâ razmjene i konkurencije u suvremenom društvu ne poznaje sućutnost prema isključenima i zaboravljenima. Samo sućutnost prema nemoćnima i potrebnima može slamat nasilje čiste tržišne logike. Jedino sućutnost daje važan kriterij u sadašnjoj biopolitičkoj i bioetičkoj raspravi o "eksperimentu čovjeka". Slika čovjeka, kojim upravlja sućutnošću, pokazuje, naime, kako je čovjek povredljiv sve do u svoje korijene. Ta radikalna povredljivost ljudskoga života na neki je način negativna definicija njegova "dostojanstva". Ona nam, naime, zabranjuje biotehniku, odnosno - kako se to sada kaže - antropotehniku, u kojoj je čovjek posve objektiviran te zapravo još vrijedi samo kao preostali biotehnički proizvod. Ta povredljivost čovjeka ocrta opseg i domet odgovornosti s

kojom bi se morao suočiti biotehnički "eksperiment čovjek".

Poradi svoga specifičnog zvanja, žena je pozvana u suvremenom društvu biti svjedokom kako se mogu na *nov način živjeti svi međuljudski odnosi, kako se može stvarati zajednica gdje se osjeća radost života i nada budućnosti*.

Međutim, žena ne živi samo za druge nego i s drugima. Iz te činjenice nužno proizlazi pitanje o spremnosti suvremenog društva za prihvaćanje i življenje vrednota koje u sebi nosi "genij žene".

MARIJA I ŽENA U SVJETLU POSLANJA

O "geniju žene" na poseban način govori Majka Isusova Marija. Kršćanska vjera već je od početka promatrala Marijinu osobu i njezin život sa zrenika koji Mariju, također na temelju povijesne istine, u svjetlu isповijedanja Sinova božanskog poslanja i identiteta, shvaća u dubinama i u dimenzijama koje nadilaze ono što se može otkriti čisto iskustvenim utvrđivanjem. Mlada žena iz Nazareta otkriva se u gledanju kršćanske zajednice kao Djevica koja je slobodno prihvatila Božji poziv da Božjeg Sina, Spasitelja, učini dionikom ljudskoga roda, a na to je bila pripravljena posebnim Božjim izborom po milosti. U ostvarenju otajstva spasenja Isusa Krista, svoga sina, Marija je aktivno surađivala poslušnim služenjem, svojom bespridržajnom raspoloživošću, čvrstom vjerom i ljubavlju sve do žrtve, posebno pod Sinovim križem. Osim toga, zajednica vjernika ne predočuje sebi Mariju kao osobu prošlosti, nego kao Majku proslavljenog Sina koju je on sa svom njezinom ljudskom stvarnošću uzdignuo u nebesku slavu, koja majčin-

ski prati braću i sestre svoga Sina u tječku vremena svojom materinskom zaštitom i potiče ih da se nadaju onomu punom oslobođenju i spasenju koje ona već uživa kao "uznesena na nebo" (usp. *Svjetlo narodâ*, 56-59).

Marijino "da" postaje mjestom susreta u kojemu Bog dobiva svoje prebivalište u svijetu. Bog, koji ne boravi u kamenju, prebiva u tom "da", izrečenu dušom i tijelom; onaj kojega svijet ne može obuhvatiti, može naći svoje boravište u čovjeku. Marija tako postaje novim Hramom. Isusovo začće od Boga, njegovo novo rođenje dogodilo se zbog toga da nas prihvati, da nama dadne novo rođenje. Krist, snagom Duha Svetoga začet od Djevice, početak je novog čovječanstva, novog načina postojanja. Postati kršćaninom znači biti primljen u taj novi početak. Postati kršćaninom više je od okretanja novim idejama, novom "ethosu", novoj zajednici. Preobrazba koja se ovdje zbiva nosi u sebi korjenitost stvarnoga rođenja, novoga stvorenja. Tako pak i Djevica-Majka ponovno stoji u središtu događaja otkupljenja.

Evangelist Luka u opisu navještenja ističe i važnost čovjekova "da". Bez Marijina slobodna pristanka Bog ne može postati čovjekom. Svakako, Marijino "da" posvemašnja je milost o kojoj govori dogma o Marijinu bezgrešnom začću. Njome se hoće reći da nijedan čovjek ne može svojom moći započeti otkupljenje nego je njegovo "da" sasvim smješteno u uvijek prvoj i prethodnoj Božjoj ljubavi, koja ga obuhvaća već prije negoli je rođen. "Sve je milost." Ali milost ne ukida slobodu, nego ju stvara. Čitava je tajna otkupljenja prisutna u toj povijesti i

zgušnjuta u liku Djevice Marije: "Evo službenice Gospodnje, neka mi bude po tvojoj riječi!" (Lk 1,38).

ODNOS PREMA KRISTU

Ako je u središtu Novog zavjeta osoba Isusa Krista i značenje te osobe za čovjekovo spasenje, onda se Marijina veličina može mjeriti jedino njezinim odnosom prema Isusu Kristu. A znamo da ti isti novozavjetni spisi i o Isusu Kristu govore samo onoliko koliko je potrebno da navijeste važnost njegove osobe i, posebice, njegove smrti i uskrnuća za naše spasenje. Ono nešto malo što je doneseno o Mariji u evanđeljima, smješta Mariju u Božji plan spasenja i otkriva veličinu njezine osobe kao i njezina poslanja u povezanosti s njezinim Sinom. Prema tome, veličina te jedinstvene žene u povijesti ljudskoga roda ne proizlazi iz brojnosti mjesta koja o njoj govore, nego iz veličine njezina poslanja u službi njezina Sina.

To je put ostvarenja i suvremene žene ali jednako tako i suvremenog muškarca. P. Evdokimov smatra da je žena predstavnik "religioznog principa" čovječanstva na izravniji i osobniji način negoli muškarac te da je žena u prednosti u svom hodu prema Bogu. Ona je osjetljiva prema Riječi Božjoj, jer je njezina pažnja okrenuta konkretnoj osobi i jer smatra da majčinstvo razvija još više tu sposobnost, i zbog toga postaje sposobna da "čuva" Riječ vječnoga života i da bude svjedokom kako se prihvaća Riječ Božja. Danas se nerijetko čuje kako je naše vrijeme već dugo "poslijekršćansko vrijeme". To bi bilo vrijeme u kojem

se kršćanstvo može gledati još jedino s leđa, pri čemu bi jedni bili žalosni, drugi ironični, a možda većina ravnodušna. Marija, žena i Majka, pak govori o vremenu u kojem kršćanstvo valja gledati u lice a ne u leđa, ako se još hoće govoriti o sposobnosti za budućnost ljudi i čovječanstva. To je pak upravo sada ovo naše vrijeme. Vjerojatno "genij žene" omogućuje ženi da lakše razumije tu istinu života, ali ona se jednako tiče i muškarca. Marija je i njegova majka i učiteljica vjere.

s. Nela GAŠPAR

Bogorodica u vjeri i praksi hrvatskih vjernika danas

II. vatikanski sabor obećavao je velike promjene u vjerskom i ćudorednom životu. Njegova provedba započela je liturgijom, pa je uveden narodni jezik. Da bismo doznali koliko je Sabor utjecao na promjene u štovanju Majke Božje i koliko su ih prihvatili hrvatski katolici, valja pogledati upute crkvenog vodstva o Gospinu štovanju i vidjeti kako se ona časti po našim crkvama, obiteljima i osobno, koliko su učinkoviti novi crkveni čimbenici, pokreti i pothvati...

UPUTE O MARIJANSKOM ŠTOVANJU

Sabor je VIII. poglavlje svoje dogmatske konstitucije *Lumen gentium* posvetio mjestu bl. Djevice Marije u otajstvu Krista i Crkve. Pavao VI. objavio g. 1974. pobudnicu *Štovanje Marije* sa smjernicama za zdravo marijansko štovanje, uz koju je tiskano razjašnjenje T. Šagi-Bunića *Što hoće papa Pavao VI. postići apostolskom pobudnicom o štovanju Marije*. Hrvatski biskupi objavili su g. 1976. poslanicu *Trinaest stoljeća kršćanstva u Hrvata* u povodu Hrvatske Marijanske godine, u kojoj pišu i o njegovanju štovanja Majke Božje. Među sredstvima duhovne obnove spominje se potreba poznavanja Svetoga pisma, vjer-

nost molitvi, pastoral duhovnih zvanja, suprotstavljanje padu nataliteta... Biskupi su bili uvjereni da se izgradnjom vjerničke svijesti o povijesno snažnoj Crkvi u Hrvata, Crkva može suprotstaviti komunističkom totalitarizmu i ateizmu koji je širio. Taj cilj imali su nacionalni vjernički skupovi g. 1976., 1978. i 1979. kao i nacionalni euharistijski kongres g. 1984., a tako i Gospini kongresi 1971. Naši biskupi gradili su lik „narodne” Crkve u kojemu je štovanje Majke Božje na tradicionalan način imalo povlašteno mjesto.

PROSLAVA MARIJANSKIH BLAGDANA

Najsvečanije se slavi blagdan Velike Gospe, koja ide uz bok slavljinama Božića i Uskrsa. Nerijetko se za nj pripravlja trodnevnicom. U te dane najviše vjernika pristupa sakramentu pokore. Crkve se ukrašavaju, a nisu rijetke prigodne procesije i svečani stol u domu. Mala Gospa slavi se svečanije nego što predviđa liturgijski kalendar. Izdan je zaseban svezak liturgijskih obrazaca za marijanske blagdane, osjetno se umnožilo slikanje bl. Djevice Marije kao tek rođena djeteta kao i Marije u slavi, a mnogi marijanski blagdani još nisu našli svoj likovni izraz. Slave se i drugi marijanski blagdani, a u likovnoj umjetnosti često se Marijin lik prikazuje kao Loretska i Fatimska. I u Hrvatskoj i u Bosni i Hercegovini brojne su crkve posvećene Gospi, kao i većina hrvatskih katedrala. Neki marijanski blagdani, kao Blagovijest, Sveta Bogorodica Marija i Majka Crkve trebaju jasnije značenje i poruku o otajstvu koje se njima slavi.

MARIJINI MJESECI I PRVE SUBOTE

Kao Marijini mjeseci, po hrvatskim crkvama slave se svibanj i listopad. Ta slavlja redovito su vezana uz večernje

mise, premda listopadska nisu prihvaćena u razmjeru svibanjskih. Kod svibanjskih slavlja važno je pjevanje litanija, dok je kod listopadskih neizostavna krunica.

Kako te pobožnosti redovito prethode misnom slavlju, smije se očekivati propovijed, i to na teme Marijina otajstva.

Svibanjske pobožnosti nose i obilježje proljeća pa su crkve okićene, a negdje djeca donose cvijeće jer su upravo ona redovito najprisutnija u tim pobožnostima. Pavao VI. upozorio je da su došašće i božićno vrijeme osobito prikladni za štovanje Majke Božje. U došašću su mise zornice usmjerene prema bl. Djevici Mariji, a i adventske pjesme najviše su marijanske. Kad se radi o božićnom vremenu, u našim crkvama u kojima su u to vrijeme jaslice, vjerničko raspoloženje upravljeno je prema Bogorodici. To ne iskazuju toliko božićne pjesme i molitve, koliko opće raspoloženje.

I pobožnost prvih subota upravljena je Mariji, i to Srcu Marijinu. Mnogi je obavljaju zajedno s pobožnošću prvih petaka, ali je draga mladima koji mole da im Marija bude primjer i zaštitnica, a i starijima koji je mole za svoje mlade.

PRIVATNA MARIJANSKA POBOŽNOST

Hrvatski katolici krunicu mole rado u svojim domovima, pojedinačno i zajednički. Tome je dao osobit zalet Domovinski rat. Krunica je braniteljima bila jamstvo sigurnosti u obrani domovine. U pobudnici *Štovanje Marije*, Pavao VI. rekao je da je ona "sažetak svega Evandelja", "psaltir Djevičin". Predložio je da se moli u crkvi kao priprava za misu. Bl. Ivan Pavao II. u apostolskom pismu *Krunica Djevice Marije* objasnio je otajstva krunice i predložio otajstava svjetla, koja u nas još nisu posvuda

prihvaćena. O njima više govore vjeroučitelji djeci negoli propovjednici odraslima, ali smo na putu da i taj novi dio krunice zaživi.

MARIJANSKA HODOČAŠĆA

Brojna su marijanska svetišta među Hrvatima. Najposjećenija su: Marija Bistrica, Trsat, Sinj, Aljmaš i Voćin, a sve ih nadvisuje Međugorje. U Mariji Bistrici je g. 1971. održana završna svečanost Gospinih kongresa, što je pronijelo slavu bistričkog svetišta i hrvatske države. Hrvatski biskupi proglasili su bistričko svetište 3. prosinca 1971. nacionalnim. Nacionalni euharistijski kongres okupio je 8. i 9. rujna 1984. u bistričkom svetištu dotad neviđen broj hrvatskih katolika, a na taj spomen od g. 1987. slavi se 13. srpnja blagdan Majke Božje Bistričke. Tako bistričko svetište, postaje simbol zajedništva svih hrvatskih marijanskih svetišta i znak duhovnog jedinstva svih Gospinih štovatelja.

U marijanskim svetištima okupljaju se vjernici, iskazuju Gospi svoje štovanje i zazivaju je u nevoljama. Ta svetišta u isto su vrijeme mjesti odgoja u pobožnosti i gdje vjernici pristupaju sakramentu pokore. Uz uskrсну i božićnu ispovijed, kod većine je time ispunjen godišnji ritam ispovijedanja. Hodočasnike redovito ponese hodočasnička propovijed prokušanih i iskusnih propovjednika.

ODJEK MEĐUGORJA

Posljednjih desetljeća hodočasnike iz čitavoga svijeta posebno privlači Međugorje, tako da je ono od međunarodnog značaja. Ima svoju radiju - sku postaju i časopis *Glasnik mira*.

Radio slušaju mnogi, a časopis je dostupan na hrvatskom jeziku. Čini se da se glas o svetištu više širi svjeđočenjem hodočasnika i onih koji vjeruju da su zadobili uslišanje negoli radiskim emisijama i mjesečnikom.

Budući da međugorska "ukazanja" još nisu završila i crkveno ih vodstvo još nije priznalo, postoji specifična zadržka prema hodočašćenju u Međugorje, ali se na nju osvrće sve manje svećenika i biskupa. Jedva je moguće zaustaviti kolone hodočasnika koji onamo hrle iz čitavoga svijeta.

NOVI ČIMBENICI ŠIRENJA POBOŽNOSTI

Uz međugorsku radijsku postaju djeluje i Radio Marija, koji je utjecajni od nje jer ima razrađen program za širenje Marijina otajstva i sustavno razvijanje marijanske pobožnosti. Taj je program i širi, jer želi biti crkveni radio široka sprktra. Uz njega imamo i nove čimbenike za širenje marijanske pobožnosti, kao što su različite udruge i pokreti marijanskog nadahnuća - Marijinu legiju, Vojsku Bezgrešne, Schönstattski pokret, Pokret krunice za obraćenje i mir... Neki imaju

manje, a neki više članova. Neki nemaju organizacijsko ustrojstvo, nego su vezani uz osnivača i domete djelovanja. Stoga teško mogu donijeti nekakvu novost u promjenama u marijanskoj pobožnosti, pa ni u njezinu širenju.

HRVATSKI MARIOLOŠKI INSTITUT

Hrvatski mariološki institut znanstvena je ustanova pri Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Osnovan je g. 1974. kao posljedica međunarodnih Gospinih kongresa u Zagrebu i Mariji Bistrici 1971., a svrha mu je promicati štovanje Gospe i znanstveno istraživati probleme o bl. Djevici Mariji u otajstvu Krista i Crkve, kako je to zacrtao II. vaticanski sabor, a pritom vodi računa o prošlosti i sadašnjosti kršćanske vjere u Hrvatskoj. Mnogo je učinio na istraživanju hrvatske mariologije i marijanske pobožnosti, a o rezultatima svoga rada objavio je brojne zbornike.

***

Vjernici u našoj domovini danas pokazuju izrazitu pobožnost prema Majci Božjoj. Ona je zasnovana na provjerenim teološkim stavovima, a sustavno se gradi na vjerničkim okupljanjima u crkvama, ali se i prenosi u obiteljima s koljena na koljeno. No, danas je opravdano pitanje, je li to dovoljno da je usvoje i najmlađe generacije hrvatskih vjernika koje više ne žive u ruralnim sredinama. Ne treba čekati da vrijeme donose odgovor na to pitanje, nego valja podržavati u prihvatu i izvedbi te zadaće širenja marijanske pobožnosti svećenike i vjeroučitelje te nove formativne čimbenike, osobito medijske, tj. vjerske listove i crkvene radijske postaje.

Veronika RELJAC

Gospa u hrvatskomu modernom pjesništvu

”Sva poezija (izravno ili neizravno) traži Boga. Ako poezija nije religiozna, nije poezija” - riječi su to španjolskog pjesnika i estetičara Damasa Alonsa. One se mogu posebno primijeniti na marijansku poeziju - liriku, koju mi Hrvati posebno negujemo, zbog pobožnosti prema Gospi, koja je skupa sa svojim Sinom zaslužna za naše vječno spasenje, i koja nas je trajno branila u svim našim i domovinskim nevoljama.

PREMA NAVJEŠTAJU MISTIKE

Od *moderne*, koja započinje s Antunom Gustavom Matošem, slijede mnogi pjesnici koji su pjevali o Mariji. Uz Matoša - Vladimir Nazor, Antun Branko Šimić, Rajmund Kupareo, Sida Košutić, Đuro Sudeta, Ante Jadrjević, Petar Perica, Ante Cetineo, Vinko Nikolić, Nikola Šop... Pa u predratno i ratno vrijeme: Jeronim Korner, Izidor Poljak, Ivo Lendić, Aleksa Kokić i dr.

Zbog marijanske lirike, Nazora posebno ističem. Napisavši mladenačke zanose, ditiramske i mitske slike i predodžbe, Nazorov duh sve se više pročišćuje i uranja u apsolutno, spiritualno, tajanstveno, kozmičko - uzdižući se k Transcendenciji.

Turris eburnea - Tornju bjelokosni bit će navještaj mistične lirike. Uz brojne pjesnike koji su pjevali o Mariji, što je dokaz da je upravo u našim pjesmama Marijin lik najviše opjevan, i uz mnoštvo pjesama kojima se veliča Bezgrešna, mislim da nema ljepše pjesme o Mariji izvan Nazorove u poglavlju o "Vjesniku":

Zdravo!

Ti puna radosti

Ljudima jednom stajat ćeš pred očima,

Ko mira znak, ko izvor utjebe.

Imat ćeš mjesec pod nogama. Mlado

Sunce će Tebi sijati u naručju.

A jutarnje će zvijezde

Nad Tvojom glavom pjevati.

I bit ćeš vez,

Što zemlje dno i neba vrh

U jedno spaja.

I bio bit ćeš most,

Od molitava tkan,

Od suza mit i u luk svit,

Nad jazima i crnim vodama,

Što čovjeka će dijeliti

Od Boga.

K NADNARAVNIM OBZORJIMA

Prije dolaska bezbožne komunističke vlasti kako smo zanosno (u srednoškolskim danima) recitali stihove Đ. Sudete, J. Kornera, I. Poljaka, I. Lendića, A. Kokića - stihove koji su uzdizali našu dušu k nadnaravnim obzorjima! Često smo ih ponavljali, znali ih napamet. U njima je bilo blago unutarnjega života, a stihovi su bili usmjereni impresionističkim - simboličkim strukturama, metafizičkim krugovima onostranosti. Bili su veza između tradicije i moderniteta. A kad

bi zazvonio večernji *Angelus*, recitirali bismo Sudetinu pjesmu *Ave Maria*. Na kraju druge njegove pjesme diraju nas stihovi, jer bijaše obolio na smrt:

*Umoran, nijem i strven ko ratnik s
krvava boja*

*vraćam se natrag k Tebi, pred vrata
samotnog grada.*

*Dok sve se oko mene ruši, Ti si tek jedi-
na nada.*

Znadem -

Ti me tek prezreti ne ćeš,

Marijo, Majko moja!

(Pjesma Mariji)

Dolaskom komunizma i socijalističkog realizma, koji je nametnuo svoju dogmatsku viziju svijeta bez Boga i ideala, sva je ta naša omiljena duhovna poezija bila prešućivana, napadana, zanemarena, osporavana. No *pedesetih* godina osvanuo je *Krugovaški naraštaj*, sa svojom avangardnom književnošću i poezijom, koji se opirao dogmatskoj retorici socijalističkog realizma, tražeći nadrealističku izražajnost i metaforiku.

Druga moderna nije se dala zarobiti. U njoj se ističu pjesnici: Milivoj Slaviček, Vlado Gotovac, Vlatko Pavletić, Boro Pavlović, Slavko Mihalić, Vjekoslav Slavko Mađer, Josip Pupačić, Čedo Perica, Joja Ricov, Vladimir Rem, Kazimir Urem, Đuro Lončarević, Anka (s. Marija) Petričević... Nedjeljko Mihanović spominjao mi je kako je V. Pavletića, koji je tada uređivao *Stoljeća hrvatske književnosti* i pritom mimoišao naše pjesnike I. Poljaka, A. Kokića i ostale navedene, smatrajući ih da su oni negdje po strani i ne pripadaju hrvatskom pjesništvu, snagom svojih dokaza uspio uvjeriti da su i oni među njima prihvaćeni.

POSTMODERNISTIČKI NARAŠTAJ

Osamdesetih godina u hrvatskoj modernoj poeziji javio se *postmodernistički* naraštaj mladih pjesnika. Moglo bi se reći da je bio predvođen Dragom Štambukom, koji nadilazi materijalističku epohu i uzdiže se vrhunarnim vidicima, Transcendenciji, obuzet egzistencijalnim pitanjima, imajući smisao za ono što je vječno, što ne prolazi.

Njemu se pridružuju pjesnici naših dana: Ivan Golub, Dubravko Ivančan, Lucijan Kordić, Janko Bubalo, Marijan Čagalj, Šimun Šito Ćorić, Branka Grubač, Mario Bilić, Silvana Dragun, Ivan Šarolić, Zorka Kojaković, Jagoda Marović-Sinti, Đurđica Ivanišević, Danica Bartulović, Roza Brkušić - Hrvoslava, Vinka Tokić Burolo, Jelena Pejkić, Anka (s. Marija) Petričević...

Evo nekoliko stihova J. Marović-Sinti:

Kad si zaboravljen i sam...

Kad bol razapinje a zvono se ne glasa

*Kad neznana tjeskoba tišti i kleveta
boli...*

upravi mi pogled

upravi mi molbu

jer tu sam s tobom

uwijek

Znaj da sam s tobom

Ja

Majka tvoja

koja te ljubi.

(Ja Majka tvoja)

A D. Bartulović pjeva o Mariji:

...kako li su zanosne

i neopisivo divne

dok sjajem svojim Stvoritelja svoga slave.

I kroz noć siju.

Iz njih toči se

svjetlost zlatna

tajne vječnosti one kriju.

*A tek Majka njihova
Marija
koja ih u krilu drži.*

*Zvijezda najsjajnija
kakva li je kad zrake
Sjaja svoga
kroz beskrajne neba pruži.
(Zvijezda najsjajnija)*

J. Pejkić pjeva:
*Zrno po zrno prebirem
I Radosnu
I Žalosnu
I slavnu.
Molim Ti se, Majko,
I šaptom
I suzama
I jaukom
Da mi ih sačuvaš
Da mi ih vratiš
žive
zdrave
i vjerne.*

*Zrno po zrno pre-
birem
Molim Ti, majko,
krunicu
I radosnu
I žalosnu
I slavnu,*

*S nadom
s ljubavlju,
s tješkobom*

*Zrno po zrno...
Kraljice Mira,
moli za nas.
(Krunica)*

S. Marija (Anka)
Petričević ispjevala je
Gospi mnoge pjesme. I četiri posebne
zbirke: *Sagni se, Majko, Ave Maria,*
Magnificat i poemu *Bezgrješna*. U veli-

koj zbirci *Sveta Žrtva* ima poseban dio
s 30 pjesama Gospi. Navodim neke nje-
zine strofe:

*Majčino Srce prebistra je česma
Što žedna usta svežinom napaja,
Visova snježnih drhtava je pjesma,
Što srce ljudsko zanosi, osvaja...*

*Majčino Srce, puno žive vjere
Blaži i tješi poput svežeg cvijeta;
U njem je ljubav bez dna i bez mjere...
U sebi krije sve bolove svijeta!
(Majčino Srce)*

Stilizacija je tih pjesama jednostavna,
razumljiva, prirodna, molitvena i teocen-
trična. Veza je između tradicije i moder-
niteta, s bogatstvom unutarnjeg sadržaja,
simbolima i metaforama, upravljena
Bogu i blaženoj vječnosti.

SLIKA IZ DJETINJSTVA

Po sadržaju pjesama, koje su pojedini
pjesnici stvarali, najbolje se može očito-
vati kakav Marijin lik oni vide. Ako pje-
vaju o Gospi Žalosnoj, iznositi će njezi-
nu patnju, a i sami moliti pomoć za
svoje osobne muke.

Marijin lik ostaje nepromijenjen, a uti-
snut je u srce i duh i novih pjesnika
onakav kakav su mu roditelji prenijeli
već od djetinjstva. Tu se bitno ništa nije
promijenilo. U njoj prepoznaju *Majku*,
koja je u tijesnoj vezi s Bogom, jer je
Ocu poslušna, Duhu Svetom zaručnica,
a Sinu majka, pa joj Trojstvena Ljubav
ne može ništa odbiti kada se za nas
moli ili zauzima. Majci se uvijek lakše
dode, pa je mnogi zazivaju, uvjereni u
njezinu pomoć. A predstavlja im i uzor
neovisnosti, potpune čistoće, neokalja-
nosti, pa od takva ideala žele pomoć,
utjehu, spasenje.

s. Marija OD PRESV. SRCA

Hrvatska marijanska likovna umjetnost nakon II. vatikanskog sabora

Pomirba između suvremene umjetnosti i teologije, osobito u službi sakralnoga, dogodila se na poticaj smjernica liturgijske obnove II. vatikanskog sabora (1963.). Tako je kroz posljednjih 50-ak godina nova umjetnička praksa dostojno zauzela mjesto u crkvenom prostoru. I prije toga u Crkvi u Hrvata umjetničku prekretnicu označio je Ivo Dulčić (1916.-1975.) kad je, nakon freske Krista Kralja u crkvi Gospe od Zdravlja u Splitu (1959.), pokrenuo hrvatsku suvremenu sakralnu umjetnost. Među njezine promicatelje možemo ubrojiti mnoge hrvatske arhitekte, kipare i slikare koji su nam projektirali svete prostore te ih ukrasili kiparskim i slikarskim djelima nadahnutim na marijanskoj teologiji i crkvenoj pobožnosti.

OD DULČIĆA PREKO BIFFELA

Za Dulčićem je krenuo Josip Biffel, koji je marijanskim prizorima ukrasio mnoštvo crkava. Tako crkvu Uznesenja Marijina na Šćitu, sv. Jurja u Vitezu, Uznesenja Marijina u Uskoplju, sv. Ilije

u Studencima kraj Imotskoga, franjevačku crkvu sv. Marije u Makarskoj, sv. Josipa u Zagrebu, sv. Ante u Turjacima, katedralu sv. Terezije Avilske u Požegi, crkve sv. Nikole u Baškoj Vodi i sv. Martina u Dugom Selu te Gospino svetište u Voćinu.

Nakon Gospe Osječke, "fratarski kipar" Josip Poljan postavio je Gospin kip u Mostaru, u Rumbocima i u crkvi sv.

Josipa u Zagrebu, a podigao je i memorijal *U Majčinu zagrljaju* ispred svetišta u Voćinu. Zdenko Grgić reljefima i vitrajima obogatio je crkvu Uznesenja Marijina u Tuzli, a sljedbenike sv. Franje okupio je oko Gospe u samostanskoj crkvi u Visokom.

Ante Starčević oslikao je vitraje crkve Presv. Trojstva u Gabeli Polju, modelirao je Gospin kip u crkvi sv. Marka Križevčanina u Zagrebu i brončanu Kraljicu Mira na Gradini u Hrasnu kraj Neuma, a izradio je i mozaik u crkvi sv. Ante u Vinjanima kraj Imotskoga.

Nakon prvih početaka, 60-ih i 70-ih godina 20. stoljeća, hrvatski umjetnici nastavljaju oslikavanje svetoga prostora marijanskim motivima. Tako Frano Kršinić u bijelom kamenu oličuje Gospu u crkvi Imena Marijina u Svilaju u Bosanskoj Posavini. Kruno Bošnjak postavlja kip Gospe od Anđela u Gornjoj Tramošnici i kip Gospe od Puta kraj autoceste A1 na odmorištu Krka. Slavko Šohaj ukrašava samostansku crkvu sv. Bonaventure u Visokom, Gospe Olovske u Olovu i sv. Mihovila u Ovčarevu kraj Travnika.

Bruno Bulić slika ciklus Gospina života za crkvu Gospe van Grada u Šibeniku, marijanske motive u crkvi Gospe Sinjske u Sinju i u franjevačkoj crkvi na Kaptolu u Zagrebu.

Josip Restek izrađuje mozaik Gospe Bistirčke, a Blaženka Salavarda mozaik Gospe Kondžilske, za predvorje bazilike Navještenja Marijina u Nazaretu. Đuro Seder ukrašava triptihom crkvu Rođenja Marijina u Brestovskom kraj Fojnice i mozaikom franjevački samostan sv. Katarine u Fojnici.

NAKON DOLASKA SLOBODE

Iako demokratske promjene nisu bitno utjecale na sakralnu umjetnost, iznjedrile su nova imena hrvatskih umjetnika koji će obilježiti novo razdoblje marijanske pobožnosti. Tako Marija Ujević postavlja Gospin kip na pročelju crkve Gospe Ledene u Vidu, modelira Gospin lik za franjevačku crkvu na Bistriku u Sarajevu, kao i brončani kip u crkvi Kraljice Krunice u Zagrebu. Frano Kršinić izmodeliorao je Gospine likove za crkvu Imena Marijina u Svilaju kraj Potočana, za samostansku crkvu sv. Ante na Bistriku u Sarajevu i za staru crkvu sv. Ive u Podmilačju.

Tihomir Lončar uprizoruje sv. Obitelj, a Vlado Radas postavlja kip Majke Božje u crkvi sv. Antuna na Svetom Duhu u Zagrebu. Dražen Trogrlić oslikava vitraje crkve sv. Ilije u Kiseljaku. Iz djela sakralne tematike Ljube Ivančića spomenimo njegovu Pietà. Božo Jušić oslikava Otajstva krunice u crkvi Kraljice Krunice u Zagrebu. Šime Vulas podaruje reljef sv. Obitelji Mostarsko-duvanjskoj biskupiji. Kažimir Hraste prilagodio je vjerničkoj molitvi reljef Gospe Visovačke na počivalištu na Miljevcima. Fra Budimir Cvitković naslikao je sv. Obitelj u istoimenoj osječkoj crkvi. Slavko Šohaj prikazao je Navještenje u samostanu sv. Bonaventure u Visokom. Stipe Sikirica ovjekovječio je slavu Gospe Sinjske na

vratnicama svetišta u Sinju i postavio Gospin kip u crkvi sv. Nikole Tavelića u Orašcu. Jeronim Tišljar vitrajima je urešio crkvu Sveta Mati Slobode u Zagrebu. Jure Žaja izradio je vitraje za kapelu Gospe od Zdravlja u Runovićima i Gospin kip u franjevačkom samostanu na Šćitu, koji je Blaženka Salavarda također ukasila mozaicima. Dražen Trogrlić oslikao je vitraje crkve sv. Ilije u Kiseljaku. Od brojnih vitraja Branimira Dorotića spomenimo s Gospinim likovima u crkvama sv. Josipa u Zagrebu, Svih Svetih u Zmijavcima kraj Imotskoga i sv. Jakova u Međugorju te u kapeli Doma Imakulate u Vrgorcu.

Spomenimo i crkvu Uznesenja Marijina u Breškama kraj Tuzle, kojoj je cijeli interijer uređen prema nacrtu Zdenka Grgića: deset vitraja, pet reljefa, oltarna menza, slike križnog puta i u oltarnom prostoru mozaik u čast Velike Gospe.

DOSTOJNO MJESTO

Među suvremenim madonerima dostojno mjesto zauzima i Josip Marinović. On je izradio dvadesetak Gospinih kipova, kao u franjevačkom samostanu sv. Bonaventure u Visokom, u crkvama sv. Ilije u Kiseljaku, Svete Mati Slobode u Zagrebu, sv. Mihovila u Ovčarevu kraj Travnika, sv. Franje na Kladi u Metkoviću, sv. Marka na Plehanu kraj Dervente, a kip Gospe Sinjske postavlja u Sinju te izrađuje najnoviji lik Gospe od Anđela za franjevački samostan sv. Frane u Imotskom.

Od vratnica na katedrali sv. Stjepna u Hvaru i Oltara hrvatske domovine u Zagrebu na Medvedgradu, Kuzma Kovačić iskazao se kao vjeran oslikavatelj marijanske tematike suvremene

hrvatske umjetnosti kad je Gospin lik uprizorio na oltarnom reljefu *Vječne proslave* u crkvi Sveta Mati Slobode u Zagrebu, na vratnicama crkve Uznesenja Marijina na Šćitu i na reljefu Gospe Sinjske u svetištu u Sinju.

Gospin lik sastavni je dio sakralne ikonografije Josipa Botterija Dinija, kao što se vidi u crkvi sv. Dominika u Splitu, u dominikanskim samostanima u Dubrovniku i Bolu na Braču, u crkvama sv. Ante Padovanskoga u Puli, Gospe od Dobrića i sv. Andrije na Sućidru u Splitu, sv. Ante u Turjacima i sv. Luke u Otoku kraj Sinja, sv. Križa u Sigetu u Zagrebu, sv. Franje Asiškoga u Zadru i u Imotskom, sv. Nikole u Baškoj Vodi, sv. Petra Apostola na Prikui u Omišu, sv. Agneze u Medulinu, Gospe od Ružarija u Kaštel Starom, Krista Kralja u Porto d'Ascoli u Italiji, u crkvi sv. Križa u Wulkaprodersdorfu i kapeli apostolske nuncijature u Beču u Austriji, u crkvama sv. Križa u Melbourneu u Australiji, sv. Ante u Šibeniku na Šubićevcu i na najnovijem mozaiku u crkvi Posrednice svih milosti u župi Katuni Kreševo.

Kao uspješnu suradnju između sakralne arhitekture i liturgijske obnove možemo navesti dva rješenja arhitekta Nikole Bašića iz Zadra. Oj je projetirao hodočasničku crkvu Gospe Karmelske na brdu Okit iznad Vodica i zavjetnu crkvu Sveta Mati Slobode u Zagrebu.

Kako u arhitekturi tako i u kiparstvu i slikarstvu, možemo zaključiti, uz pomoć liturgičara, da su hrvatski umjetnici na likovnim djelima dostojno predstavili sakralnost, koja je najčešće bila prožeta marijanskim nadahnućem, što svjedoče i navedeni primjeri.

Ante Branko PERIŠA

Marijin lik u suvremenoj hrvatskoj duhovnoj glazbi

Glazba je dio čovjeka. Ona jednostavno iz njega izvire, utječe na njegovo raspoloženje ili je pak sam njegov odraz. U ovom članku zaustavit ćemo se u razmišljanju o suvremenoj hrvatskoj duhovnoj glazbi u razdoblju nakon II. vatikanskog sabora.

DUHOVNA GLAZBA I SABOR

Dok o njoj govori, II. vatikanski sabor često rabi pojam „sveta glazba“. Kad je pak riječ o „svetoj glazbi“ u nauci II. vatikanskoga sabora, treba se prisjetiti VI. poglavlja uredbe *Sveti sabor* o svetoj liturgiji gdje su u devet brojeva (112.-121.) izrečene neke odrednice i smjernice vezane uz taj pojam.

VI. poglavlje Uredbe ima općenit značaj, a njega objašnjavaju dodatna tumačenja službene Crkve. Važan dokument za njegovu provedbu jest uputa *Musicam sacram* od 14. svibnja 1967.

U muzikološkoj i teološkoj literaturi za glazbu kojom se služi liturgija, danas se, uz naziv „sveta glazba“ često pojavljuju i nazivi „duhovna“ odnosno „liturgijska“ glazba. Ti su izrazi na prvi pogled slični, ali sadrže različita znače-

nja, premda se često koriste i kao istoznačnice. Svakako, njihovo je konačno značenje, kako se vidi u crkvenim dokumentima, sazrijevalo postupno i napredno.

Pjevati u liturgiji ne znači jednostavno pjevati određene „svete“ ili „duhovne“ pjesme tijekom liturgijskog slavlja. Stoga, nazivi „duhovna“ i „sveta“ nisu kriteriji prikladni za značenje „liturgijske“ glazbe. Svaka popijevka koja se na neki način nadahnjuje sastojcima svojstvenim vjeri postaje „duhovna“ pjesma. Premda svaka liturgijska pjesma pripada širem području „duhovne“ glazbe, neke „duhovne“ pjesme neće naći mjesta u liturgiji!

U „duhovnu glazbu“ ulaze sve skladbe - također i izvorna remek-djela povijesti glazbe - koje ipak nisu zamišljene za liturgijsku službu poput svetih skazanja, pohvala, duhovnih madrigala i kantata, oratorija itd., a također i sve pjesme i religiozni napjevi modernih kantautora - duhovnih šansona kojih je uporaba u posljednje vrijeme pogrešno ušla u liturgijsko slavlje. Premda odgovaraju pobožnim ili duhovnim namjerama i ciljevima, sve su to zapravo skladbe koje, prema nauci II. vatikanskog sabora i crkvenoga učiteljstva, nisu „integralni momenti“ liturgijskog čina.

GLAZBENI IZRIČAJ MLADIH NAKON II. VATIKANSKOG SABORA

Ohrabreni okretom Crkve na II. vatikanskom saboru, mladi pokušavaju prilagoditi misno slavlje svojim željama pa se uvode pjesme novijeg i živahnijega glazbenog izričaja. U početku su to bili prepjevi crnačkih duhovnih pjesama, a kasnije i vlastite pjesme. Bile su u duhu

glazbe koju su slušali, izvođene su obično uz akustične i električne gitare, elektronske orgulje i bubnjeve. Tako nastaje specifična vrsta duhovne glazbe, koja je nosila raznolike nazive - *dubovna šansona*, *spiritual song*, *negro spiritual*, *beat* ili *sacro rock*, ovisno o stilu izvođenja i uzoru nastanka.

S obzirom na liturgijsku glazbu, pojam „duhovna šansona“ odavno je postao kamen spoticanja, budući da ga se, opravdano ili ne, dovodi u usku vezu sa zabavnom, svjetovnom glazbom. No, usprkos tome, šansona ne samo da živi nego je i te kako prisutna i u domaćoj Crkvi i u svijetu. U Europi se pojavila početkom 60-ih godina 20. st., a procvat doživjela upravo nakon II. vatikanskog sabora. Nemiri mladih krajem 60-ih godina 20. st., kao plod traganja za novim putovima, uvukao se razložno među mlade kršćane, a s njima i u Crkvu. Mladi žele govoriti svojim jezikom o Bogu, Isusu, Crkvi, Mariji... i to na glazben način. Pod utjecajem takvih stremljenja počeli su nicati visovi, pjevači, skladatelji, pjesnici, kantautori nove vrste glazbe - „duhovne šansone“.

MARIJIN LIK U „DUHOVNIM ŠANSONAMA“

Poslije II. vatikanskog sabora dogodile su se neke promjene u odnosu prema Mariji. Nadahnuta protestanskim teologijama, teologija je u svojim izvodima bila usredotočena na Isusovu osobu i lik, na značenje i ulogu njegove osobnosti. To je zasigurno svojevrstan posljedak prosvjetiteljstva koje je nastojalo oljuštiti sve iracionalne naslage na Marijinu liku i ostati samo na osobi Isusa Krista. S druge pak strane, u novije vrijeme

poslijemodernistička sklonost prema ezoteričnu, neobičnu, osjećajnu, feminističkom, estetskom, ponovno su otkrili Mariju kao zanimljiv biblijski lik. U toj novoj pobožnosti Marija opet doživljava svoj preporod, ali sada na razini napetosti između teologije i pobožnosti, razuma i osjećaja, nekoć muški obilježene i nove feminističke teologije. Neke od tih napetosti vidljive su u duhovnim šansonama u čast Mariji, i s tekstualnog i s glazbenog zrenika.

U „duhovnim šansonama“ oslikan je lik bl. Djevice Marije. Vidi se to već u njihovim naslovima: *Bogorodici, Majko Božja, Majko Božjeg sjaja, Marijo, Majčice milosti, Ružo otajstvena, Tajno nebeska, Sunce milosrda, Majko, radosti najveće, Prva u ljepoti, Utočište grešnika, Majko milosti, Kraljice mira, Utjebo moja, Moje nebo, Jedina, Najdraža mati, Velika Gospa*, i da ne nabrajamo slične Gospine attribute koji su veoma poznati iz litanija, liturgijskih i pučkih marijanskih pjesama i skladbi.

Ovisnost o tradicijskoj pjesničkoj obradi marijanskih nadahnuća više je nego očigledna. No, u nekim pjesamama često je vidljiv svojevrsno individualiziran, ponekad nerazumljivo-sentimentalan, izričaj o Mariji. Kao primjer izdvajamo pjesmu *Marija*:

*Samo je jedna Marija,
samo je jedna i to se zna
u srcu mom i srcu tvom.*

U srcu njenom naš je dom.

Pripjev: *Samo je jedna Marija,
samo je jedna i to se zna.*

*Ne trebam nikog osim nje,
kad imam nju ja imam sve.*

*Kad je teško imam nju,
svoju milu Mariju*

*da u dobro vjerujem,
Mariji zabvaljujem...*

Bilo bi zanimljivo analizirati riječi takvih „duhovnih šansona“ i o njima razmisliti. U njima se kriju brojne teološke nedorečenosti, pa i zamke - na rubu krivovjerja.

Međutim, ima u tekstopisaca i naznaka originalnijih iskoraka koje bi u budućnosti vrijedilo poticati i razviti. To su svakako skladbe kojih simbolizam, rječnik i nadahnuće potječu iz Biblije, čime je Marijino štovanje „obilježeno velikim temama kršćanske poruke“ (*Štovanje Marije*, 30). Kao uzor biblijskih odjeka u pjesmi možemo navesti popijevku *Ti nisi sumnjala*.

*Marijo, Ti nisi sumnjala
kad ti se anđeo ukazao i rekao
da ćeš po Dubu Svetome začeti
i Sina Božjega roditi,
Marijo, ti nisi sumnjala!
Cijelim bičem tad si se predala
u Božje ruke govoreći:*

*Neka mi bude po riječi Tvojoj,
neka se Božji plan ispuni,
Marijo, ti nisi sumnjala*

*Ni trunke sumnje u srcu tvom, ni
mrve grijeha,*

puna si milosti i ljubavi

Tvoje me nose molitve tvome Sinu.

Hvala ti Majko, hvala ti Majko Marijo!

*Marijo, ti nisi sumnjala
kad su se kraljevi tvome Sinu poklonili,
ni kad se voda u vino pretvorila,
ni kad su bolesni ozdravljali,
Marijo ti nisi sumnjala!*

*Marijo pod križem si stajala
i Sina rassetoga gledala,
a kad je treći dan uskrsnuo,
tvoje je srce gorjelo,
jer, Marijo, ti nisi sumnjala!*

Ni trunke sumnje u srcu tvom...

Takav tekst izvrstan je put da pobožnost prema Mariji ne ostane izolirana, nego da se ugradi u opću poruku spasenja. Stihovi su puni biblijskih opisa i pravovjernog Marijina lika.

O umjetničko-glazbenoj vrijednosti „duhovnih šansona“ o Mariji teško je govoriti. Bez sumnje, ima u njima dosta toga banalna i površna, ponekad dopadljiva i lijepa, katkad agresivna; bez dvojbe i onoga ukusno oblikovana, pa čak i zahtijevna.

Sklad između slušatelja i pjesme u nekih je skladbi narušen time da zapravo glazba dominira i odvraća pozornost od teksta. Ritmička komponenta u nekim je skladbama naglašena, nerijetko i primarna, često prenaplašena, što je uvelike izazivalo one koji su od početka, nenaviknuti na novo, odlučno odbacivali takvu pojavu u Crkvi smatrajući je neprikladnom za liturgiju, štoviše svjetovnom. Naime, svaka glazba koja ima naglašen ritam a uz to i tekst kojega poruka nije razumljiva, unosi u čovjeka duševni nemir.

Ima (na žalost u većoj mjeri!) skladbi o Mariji kojima nedostaje dublje vjersko nadahnuće i biblijski sadržaj. Spomenuta plitka sentimentalnost uočena u nekih skladbi i banalni ritam ne dopiru do duhovnih Marijinih vrednota, nego se zaustavljaju na cvijeću, slikama; a s glazbene strane na banalnosti u melodijskom i harmonijskom smislu, često plesnog značaja u duhu popularne glazbe. Takvo „osjećajno trubadurstvo“ pred Gospinim likom zasigurno ne potiče na pobožnost. Konačno, ono i ne iz(od)ražava liturgijski duh II. vaticanskog sabora.

Katarina KOPREK

U obitelji

Kao i Marija, skromno i nenametljivo, veličinom i sjajem, na stolicu za tisak čeka vjernu i dobru dušu da je primijeti. Kad je uzme u ruke i prolišta prvi put tek toliko da vidi što u njoj ima i što će prvo i neizostavno pročitati, začudi se bogatstvu sadržaja, suvremenosti, duhovnosti i duhovitosti teksta. Od molitve preko pjesme, umjetnosti, aforizama, do šala, lijepih slika, životnih priča, papinih riječi, vjernih suradnika... Od prve do posljednje stranice sve zavređuje pažnje i malo vremena, pa i onda kad ga nema. Lako ju je staviti u torbicu, čak i u džep, te ponijeti sa sobom. Darovati je majci, ocu, djetetu, prijatelju, bolesniku, jer "Marija", baš kao i Marija, za svakoga ima pravu riječ. Tko ne voli čitati, može gledati slike. Tko ne želi listati, neka pogleda prvu i posljednju stranicu. Neće ostati prazan ni ravnodušan.

Kad je ne nađem na stolicu za tisak, pitam se, zašto je nema. Kad je vidim neprodanu, pitam se, zašto je ne kupuju. Blago onom kome stiže na kućnu adresu, bar je siguran da mu neće nestati. Premda najmanja među časopisima, uvijek je bogata sadržajem i vrijedna pažnje kao i dragocjena vremena koje darivamo lijepim, malim i dragim stvarima... Čestitam 50. rođendan "Mariji" i fra Petru želim da njega i sve nas MARIJA neprestano nadahnjuje u našem životu i radu.

Danijela DE MICHELI VITTURI

Marija u 50 godina "Marije"

Iako je oblikom malena, *Marija* u sebi krije veliko vjersko, kulturno i narodno blago. Istaknuti djelatnik Crkve u Hrvata izrazio se jednom zgodom da je *Marija* hrvatska "svojevrsna enciklopedija", dok je drugi rekao kako ona "svojim sadržajem ispunja određenu prazninu u Crkvi u Hrvata". Premalen je ovo prostor, da bi se na njemu moglo opisati sve što je *Marija* učinila i postigla na vjerskom, kulturnom i narodnom području, pa ću ovdje kratko predstaviti što je sve pisala o bl. Djevici Mariji u tijeku pola stoljeća svoga postojanja.

SVETOPISAMSKA TEME

Hrvatskomu vjerničkom puku *Marija* je stalno nastojala predstaviti i približiti Majku Isusovu. Iako svaki govor o njoj počinje od Svetoga pisma, svetopisamskih članaka o bl. Djevici Mariji nije u *Mariji* bilo mnogo. Nekih marijanskih svetopisamskih datosti dotiče se više puta u svojim prigodnim temama J. Antolović, a svih tek A. Rebić u svečanom broju (7-8-9/1987.). Prvi u *Mariji* sustavno ocrtaiva Marijin lik nizom od 12 članaka D. Aračić (1/1978.-2/1979.) započinjući svetopisamskim datostima. U starozavjenim ženama, koje M. Crvenka obrađuje u nizu svojih članaka, on vidi "simbolički pralik za Marijino poslanje", a u "Kćeri sionskoj" prepoznaje "uosobljeni Izrael". Tek D. Runje u 20 članaka tijekom dvaju

godišta temeljitije raščlanjuje i egzegetski razlaže (g. 2010. i 2011.) najvažnije svetopisamske marijanske datosti, iako su neke ostale još nedorečene.

OTAČKA SVJEDOČANSTVA

Nakon svetopisamskih spisa, glas Božji nije umuknuo. Iznoseći što Crkva vjeruje o Mariji u spisima prvih 12 stoljeća (1-5/1966.), K. Kosor dotiče se i crkvenih otaca, dok se o 25. obljetnici *Marije* R. Brajčić (7-8-9/1987.) ograničava u svom članku o ocima na neke isječke od nekih, najvažnijih crkvenih otaca i njihova marijanskog prinosa. Tek se D. Aračić prihvatio sustavna prikazivanja otačkih misli tijekom stoljeća i u nizu "otačkih zrnaca" (1/2005.-12/2010.) iznio dragocjeno svjedočanstvo što je prvotna Crkva vjerovala i učila o Majci Isusovoj. Ocima treba pridodati i glase Petrovih nasljednika. *Marija* ih je vjerno pratila od samog početka i donosila marijanske isječke iz njihovih nagovora, kateheza, homilija, posvetnica, molitava, enciklika, pobudnica, pisama i poruka, počevši od Ivana XXIII. preko Pavla VI. i Ivana Pavla II. do Benedikta XVI. Dugo ih je birao i prevodio B. Duda.

KROZ POVIJEST CRKVE

U prva dva godišta *Marije* vješto pero J. S. prikazalo je što je Majka Gospodinova značila zajednici Isusovih vjernika od njezinih početaka do danas. Osim toga, uz prijevode saborskih tekstova o Gospi, učenje II. vatikanskog sabora o njoj predstavio je nizom članaka i puku shvatljivo M. Škvorc. Slično je, na veoma blizak, jednostavan i razumljiv način Marijino otajstvo neko vrijeme izlagao vješto običnom puku R. Šilić. U *Mariji* se pojavljuju i marijanski tekstovi nekih bogoslo-

vaca svjetskog glasa. U njoj su predstavljeni i brojni Božji ugodnici koji su, zahvaljujući Marijinoj uzoru, dospjeli na oltar, a jednako tako i neki svjetski majstori pera, kao i raznovrsni promicatelji Gospina šovanja.

EKUMENSKA GIBANJA

Iako je Marija Majka Isusova i svih Kristovih vjernika, časopis *Marija* ne obiluje baš mnogim ekumenskim temama. Nekolicina pojmova s ekumenskog područja obrađena je u dugogodišnjoj rubrici *Mala Gospina enciklopedija*, a objavljujane su i ekumenske izjave s međunarodnih marioloških kongresa. U prigodi NEK-a g. 1984. ukratko je prikazana Bogorodica kod pravoslavnih, a zatim i kako ih ona okuplja po svojim svetištima. O tisućnici ruskog kršćanstva predstavljene su neke svete žene Ruske Crkve, a obrađeni su i Mariji posvećeni pravoslavni samostani u Makedoniji.

Marija je prikazala neke pravoslavne ikone, posebno Vladimirsku, pisala je o molitvi za jedinstvo, o sv. Klementu i Naumu... Osvrnula se na šovanje Gospe kod Armenaca i na njezinu nazočnost u koptskoj liturgiji, a u nekoliko tekstova R. Mitz ocrtao je Marijin lik u Istočnoj Crkvi.

Među Hrvatima je malo pripadnika zapadnih nekatoličkih zajednica, pa se nije osjećala ni potreba da ih se podrobnije predstavi. Prikazano je šovanje Marije u anglikanaca, što vjeruju o njoj katolici, pravoslavni i protestanti. Inače susrećemo crtice i vijesti o zbivanjima među odijeljenom braćom, o hodočašću anglikanaca u Lurd, o krunici za jedinstvo anglikanskog biskupa, o luteranskim Marijinih sestrama i obraćenjima. Maks Thurian, katolički svećenik iz protestantske obitelji, koji Gospi daje istaknuto mjesto u svom životu, zauzima posebno mjesto na stranicama *Marije*.

Dio prostora *Marija* je posvetila i Gospi u islamu. Vrijedan je kratak enciklopedijski prikaz *Islam i Marija*, dok su ostalo prigodni članci u kojima je Gospa predstavljena u Kuranu pod različitim vidovima. M. Škvorc napisao je k tome niz crtica iz života različitih obraćenika.

MARIJA U BOGOSLUŽJU

Marija je uvijek vodila računa o marijanskim blagdanima, donosila uz njih prigodna razmatranja, tekstove koje bi vjerničkom puku što življe predočavali otajstvo koje Crkva dotičnim blagdanom slavi. Iako to u početku nije bilo planski, u gotovo svakom broju donosivano je nešto što se ticalo blagdana u dotičnom mjesecu. S g. 1983. *Marija* je sustavno počela donositi razmatranja za pojedine blagdane, i u tom ustrajala do danas. Ona se temelje na misnim čitanjima, ponekad na kojemu drugom misnom tekstu ili na samoj blagdanskoj poruci. Različita su stila kao i njihovi autori M. Čaleta, J. Batelja, M. Crvenka, I. Bodrožić... Posebnu pozornost zavređuju tekstovi poznatog liturgičara M. Kirigina.

Nakon što je iscrpio bogatstvo *Rimskog misala*, on se pozabavio *Zbirkom misa o bl. Djevici Mariji*. Slično je kasnije na svoj način učinio i M. Babić te, uz to, obradio i još neka liturgijska slavlja, kao i Marijino mjesto u obnovjenom bogoslužju za 25. obljetnicu *Marije*.

Marija je vodila računa i o liturgijskoj godini, pa je mjesto blagdanskim donosila razmatranja za došašće, korizmu i uskrsno doba. Nije propustila osvrnuti se ni na još neka bogoštovna slavlja.

MARIJA MEĐU HRVATIMA

Budući da su neprestano bili izloženi nasrtajima tuđina, Hrvati su u Majci Isusovoj prepoznali i svoju dobru majku i moćnu zagovornicu. Uz vjeru u Boga, uvjereni su da ih je očuvala osobita ljubav prema Gospi. Zato je *Marija* stalno izvješćivala o marijanskim zbivanjima u domovini i u svijetu, osobito o Gospinim kongresima g. 1971. u Hrvatskoj, a i kasnijima mariološkim znanstvenim skupovima u domovini i u svijetu. Pisala je i o hrvatskim veleslavljima u Sinju, na Trsatu, u Solinu, Biskupiji, Mariji Bistrici... Budući da marijanska svetišta imaju važnu ulogu u vjerničkom životu katoličkih Hrvata, *Marija* ih je od početka opisivala i predstavljala, ona poznatija kao i ona manje poznata u domovini (A. Crnica, J. Antolović, ... P. Lubina) i sva imalo poznata u svijetu (A. Katalinić). Najprije bez nekog reda, a od g. 1986. slike hrvatskih Gospinih svetišta i crkava rese 4. str. njezine korice, a na 3. str. njihov je kratak opis. K. Jurišić obradio je i Gospine kapelice na makarskom području. U pola stoljeća *Marija* je tako prikazala gotovo sve nove crkve, kapele i kapelice diljem Lijepe

naše, registrirala izradu i postavljanje novih Gospinih likova, a našle su u njoj mjesta i sve vrednije vijesti iz svetišta, ukoliko su bile dostupne.

Marija je prikazala brojne Gospine župe, obitelji, mlade i djecu, kako oni izražavaju svoju ljubav prema Gospi i njoj se posvećuju. Objavljene su i mnoge njihove fotografije. Nije izostavila predstaviti ni tolike redovničke zajednice, koje kao da se natječu u ljubavi prema Gospi, i njihove pojedine članove sveta života.

Majka Isusova bila je uvijek nadahnuće umjetnicima svih profila. Svoju pozornost *Marija* je posebno svratila na njezinu nazočnost u hrvatskoj likovnoj umjetnosti, najprije na enciklopedijski način iz pera J. A. Solde i kasnije na svoj način podrijetlom pojedinoga njezina lika pisanjem M. Mirković. Gotovo sve *Marijine* naslovnice resi koja Gospina vrijedna slika. Iz pera J. Antolovića, A. Katalinića, J. Šetke, K. Kosora, M. Škvorca, K. Križanića, R. Šutrina, G. Jurišića, H. Bana, D. Markovića... predstavljena je i njezina nazočnost u hrvatskoj književnosti, posebno u pojedinim pjesnicima, pučkim molitvicama i narodnim pjesmama. Objavljene su i brojni marijanski stihovi najmladih, mladih, odraslih i već poznatih hrvatskih pjesnika. Našlo se mjesta i za novouglažbljene marijanske skladbe, a predstavljeni su i neki marijanski skladatelji.

Marija je tijekom 50 godina odigrala svoju ulogu i ima razlog opstojnosti, što ne znači da nije mogla učiniti i više. Nikome ne smeta, teško da je kome konkurencija, a djelomično popunja prazninu u hrvatskoj pisanoj riječi.

KAJO

"Marija" u očima svojih čitatelja

Hrvatski katolički tisak prije 50 godina bio je izraz neiskazive ljubavi hrvatskog naroda za svoju Crkvu, privrženosti koja se ničim ne može mjeriti. Još su bile duboke traume i rane prouzročene mučeničkom smrću kardinala A. Stepinca, pritisak na učenike koji su pohađali vjeronauk danas je nezamisliv, a na nastavnike, profesore, novinare, direktore ustanova i u najmanjim, i udaljenim mjestima koji bi se javno očitovali kao vjernici nezamislivo je i spominjati! Film, kazalište, dnevne i tjeđne novine, knjige - sav javni život bio je duhovno i ideološki natopljen komunističkim, „materijalno-ateističkim pogledom na svijet“. Vjernici bilo koje religije, a pogotovo katolici bili su građani manje vrijednosti, sa stalnim etiketiranjem da su „kao njihov Stepinac“ „kleronacionalisti“, primitivci, zatucani, koje je svakako trebalo preodgojiti - milom ili silom.

KAO VODA U PUSTINJI

Za II. vatikanski sabor, najvažniji događaj stoljeća u Crkvi, vjernici su se pripremali molitveno i pokornički pomogali u Rimu okupljenim biskupima da budu pozorniji na nadahnuća Duha Svetoga i usmjere Crkvu po Božjoj volji. U isto vrijeme to je bio i izraz nade da će i nama, vjericima u „olovnim“ komunističkim zemljama biti lakše živjeti

i slobodnije svjedočiti svoju vjeru. Stoga je razumljivo da je katolički tisak od najstarijih do najmladih vjernika bio dočekan kao voda u pustinji. Bila je to i informacija, i formacija, i molitva, i razonoda, i duhovna literatura, i jednostavno - duhovni užitak! *Glas Koncila*, *Glasnik sv. Antuna Padovanskog* i nešto kasnije *Marija* čitani su od prve do posljednje stranice s oduševljenjem i radošću.

Većina vjernika u njima je nalazila utjehu, poticaje na putu dobra, smirenje, radost i informacije o drugim krajevima, događajima u drugim Crkvama, i sve to čitala s iskrenom vjerom i čista srca. Čitanje katoličkog tiska postalo je pitanje osobnog kršćanskog dostojanstva i identiteta. Bila je to jutarnja i večernja molitva, razmatranje i duhovni putokaz u svagdanjem životu. Knjige duhovnog sadržaja nisu se mogle kupiti ni u jednoj knjižari, a župnici su svoje posuđivali vrlo oprezno. Jer - sve što je imalo predznak „hrvatski“, „katolički“ - bilo je opasno! To je vrijeme kad rijetko koja obitelj ima televiziju, djeca odrastaju u stabilnim, mahom siromašnim obiteljima, ali u duhu opuštena zajedništva - majke su kod kuće neusporedivo brojnije negoli u kasnijim vremenima. Razvedenih obitelji je malo. Slijedećih godina će biti problem razdvojenih obitelji zbog oca na radu u inozemstvu, gdje će opet katolički tisak biti - utjehom i duhovnom pomoći u odgoju djece.

Marija je u tom duhu, zajedno sa Saborom, postupnim otvaranjem društva spram Crkve i tek otkrivenim prostorom slobode, prihvaćena kao lijepo duhovno štivo što odmara duh i dušu, i ohrabruje srce da se otvori Majci Isusovoj i s njom i njezinim zagovorom hoda u svagdanjem životu jednostavnije,

ljepše i svetije. Za razliku od ostalih mjesečnika i *Glasa Koncila*, *Marija* je svojim tekstovima hranila naše duše, iscjeljivala duhovne rane i ukazivala na Onu koja je uvijek tu. Gospa je po *Mariji* bliska, odana, samozatajna i spremna od svoga Sina isprostiti ono što je čitateljevoj duši, tijelu, ili obitelji - najpotrebnije. Njezini čitatelji isti su koji čitaju i *Glas Koncila*, i *Glasnik sv. Antuna Padovanskog*, i *Glasnik Srca Isusova i Marijina*, jer su jednostavni ljudi, mahom vjernice, koji toliko vole svoju Crkvu da kupuju - sve! Ali - *Mariju* doživljavaju kao izravan razgovor s Gospom, kao svoje „rame za plakanje“.

POLAGANI ODMAK MLADIH

Sredinom šezdesetih, kasnije i više, vidi se odmak mladih vjernika od katoličkog tiska. Dok na kioscima mogu kupiti šarene časopise „pitke“ za čitanje, ali njima bliske po temama (šport, glazba, film, moda) ili one zahtjevnije, s izvrsnim novinarskim imenima, kakav je bio *Vjesnik u srijedu*, *Vjesnik*, recimo, katoličke novine, osim briljantnih Yvesa Ivonidesa, Berith i Don Jure te kasnije Špira Marasovića, nema novina koje bi bile namijenjene baš njihovim interesima i potrebama. Tekstovi su u svim mjesečnicima pisani jednoličnim, stručnim stilom, profesionalno kao lekcije, i s malo dodira sa sasvim konkretnim životnim izazovima. Jedan od razloga je upravo mjesečni ritam izlaženja u kojem se ne može novinarski reagirati brzo, jasno i učinkovito. Ipak, *Marija* i dalje pruža duši najpotrebnije: smiraj, nauk i neugasivu nadu da će Gospa, bez obzira na koji tekst, na kojeg autora, sve u životu, svojom majčinskom brigom - okrenuti na dobro.

Zanimljivo je da su prvi čitatelji i najvjerniji. Oni koji su se pretplatili - čitat će, pa makar sebi uskratili mnogo toga. Čitanje *Marije* potvrđuje vjerničke vjernosti - čitat će dok god budu mogli. Danas se katolički tisk čita malo i ciljano. Svatko uzima svoj primjerak pojedinog časopisa, zna se što koji donosi. Pretplatnici su - najviše oni iz obitelji prvih generacija koji su stekli naviku da čitanjem svoju Crkvu upoznaju i po onome što ona sama o sebi piše. *Marija* je u specifičnu položaju, jer se njezini tekstovi nikad ne čitaju kao oni bilo kojih novina, nego - kao molitva! A onda je molitva - sve! I što napiše urednik, i što pišu suradnici, i pjesme, i događaji iz Marijina svijeta, i popisi pokojnika, i zahvale s preporukama, i aforizmi, i šale na kraju.

POPOT SLIKE U CRKVI

Ono što je *Marijina* slika u crkvi - uvijek okićena cvijećem i nekim tko pred njom kleči, to je *Marija* među tiskovinama koje se u crkvama mogu naći. Uzeti je u ruke vrlo je teško ako one nisu čiste, ako srce kojemu se obraća s bilo koje stranice nije čisto. Ako je um koji bi se trebao obogatiti teološkim tekstovima o *Mariji*, komentarima ili opisima te povišenim podacima o svetištima - ohol i samodostatan, neće na njezinim stranicama naći ništa za sebe! Oni kojima

srce, duh i duša nisu ponizni - u *Marijinim* tekstovima naći će ogledalo i pravu sliku sebe - od koje će se uplašiti! Upravo zbog toga - neće ju ni uzeti. Mjesto utjehe, *Marija* je takvima „tvrd govor“, ispit savjesti i opomena koju nisu spremni prihvatiti. Čudesno je to, ali iskustvom potvrđeno - istinito! *Marija* se čita kao Litanije. U njoj se nalazi „majka dobrog savjeta“, „utjeha žalosnih“, „uzrok naše radosti“, djevica premudra“, „utočište grešnika“... Zatvorenici, bolesnici, prognanici, osobe u domovima za stare i bolesne - pročitat će je od „korice do korice“. Oni sigurniji, samouvjereniji, uspješniji, jedva će naći nešto za sebe. Kao što bi bilo nezamislivo vidjeti Majku Isusovu na dvoru kralja Heroda i njegove nezakonite žene Herodijade. Kao što je u zemaljskom životu *Marija* bila uglavnom među malim, jednostavnim i bliskim ljudima, tako je danas prisutna po *Mariji* među jednostavnima, „umornima i opterećenima“, koje vodi Isusu. Zato je razumljivo, premda bolno, što rijetki naši vjeroučitelji svoje učenike upućuju na čitanje katoličkog tiska, pogotovo *Marije*, s obzirom da smo mi Gospin narod! Oni su teološki „potkovani“, većina radi savjesno i odgovorno, ali se čini da im nedostaje žara, oduševljenja, *Marijine* jednostavnosti, bezazlenosti i opuštenosti, optimizma i „zarazne vjere“ da će sve na kraju biti dobro, da su Isus i *Marija* uvijek pobjednici. Nedostaje im „pobjedničkog mentaliteta“ koji dolazi od Duha Svetoga, pa zato ne mogu ni preporučiti *Mariju* svojim učenicima. S druge strane, među njima će mnogi rado posegnuti za karizmatskim časopisima koji imaju „pečat“ nečega vrijedna, lijepa i - uvezena! Šteta!

ŽIVOTNA SUPUTNICA

Prije desetak godina svakom učeniku u svom, osmom, razredu darivala sam *Mariju* svakog mjeseca. Jedva su čekali svatko svoj primjerak. Naravno, najprije su čitali šale, zatim aforizme, netko pjesmu - i to bi bilo sve! Ali - njihove majke, a pogotovo bake pročitale bi - sve! Što je bilo više životnog iskustva, boli i trpljenja, više bi čitale. Tako je majka s bolesnim djetetom *Mariju* doživljavala kao anđela utjehe, a baka, kojoj je poginuo zet, zatim umrli i unuk i kći, pa je ostala sama s najmlađim unukom, u *Mariji* je nalazila sugovornicu, zago-vornicu i pomoćnicu. *Marija* se uzimala u ruke pobožno, sa suzom u oku. Čestitajući 50. obljetnicu *Marije*, ganuta sam Gospinom dobrotom spram moga naroda. Jer - gledajući „u retrovizor“ vidim koliko je „biblijskog šarma“ u *Marijinu* postanku i ostanku u našoj Crkvi i narodu. Kroz proteklih pola stoljeća na nebu hrvatskog novinarstva sjalo je i odsjalo mnogo medijskih zvi-jezda impresivnih imena i naklada, kojih jednostavno više nema! Potrošeni su. Ne isplate se. Nitko ih neće!

U isto vrijeme *Marija*, kao poruka Gospina traje, prepoznatljivo biblijskim pismom čitana: snagom Duha Svetoga kojemu je *Marija* povjerovala i u kojemu je proročki rekla: „Blaženom će me zvati svi naraštaji“ (Lk 1, 48) - izražava Njezin duh pouzdanja, molitve i predanja u Božje ruke svakog trenutka života svojih čitatelja. S druge strane - *Marija* kao izvorni hrvatski „proizvod“ ima i pečat duboke, iskrene, nepokolebljive vjere hrvatskog naroda u pobjedu Isusa i svoje „Najvjernije Odvjetnice“, ”Kraljice Hrvata“.

Ana PENIĆ

Naša izdanja

Osim časopisa, Uredništvo "Marije" zalagalo se od početka da objavi i neke knjige, notne sveske, molitvene priručnike i kalendare. Tako je za tisak priredilo i dalo objaviti:

I. KNJIŽNICA "MARIJE"

1. Ante Katalinić - **DOBRI OTAC ANTIĆ** - Split, 1967. - Rasprodano.
2. Dr. o. Jeronim Šetka - **FATIMSKÉ PORUKE MAJKE BOŽJE** - Split, 1967. - Rasprodano.
3. Dr. o. Jeronim Šetka - **KRALJICA SRDACÁ** - Razmatranja o Majci Božjoj - Split, 1969. - Rasprodano.
4. Dr. Natko Faranetić - **SVJETLO U TAMI** - Kratki životopis oca fra Ante Antića - Split, 1969. - Rasprodano.
5. Hrvoslav Ban - **OPSADA CRKVE U BISTRICI** - Roman iz hrvatske vjerske povijesti - Split, 1971. - Rasprodano.
6. Đuro Zrakić - **SVI ME VOLE SAMO TATA NE** - Roman - Split, 1972. - 16 izdanja u oko 80.000 primjeraka.
7. Paula Preradović - **KOLUMBOVA KUŠNJA** - Split, 1972.
8. Jeronim Šetka - **MIJENJAM SVIJET** - Razmatranja za svećenike, redovnike i redovnice i vjernike - Split, 1974. (2600 primjeraka) - Rasprodano.
9. Marko Stanić - **ZAUSTAVI SE NAČAS** - Split, 1976. (2000 primjeraka) - Rasprodano.
10. Dr. o. Jeronim Šetka - **HRVATSKA KRŠĆANSKA TERMINOLOGIJA** - Split, 1976. (1300 primjeraka); Split, 1990. - reprint (1000 primjeraka).

11. Marko Stanić - **SJEĆANJE NA SOLIN** - Split, 1977. (2000 primjeraka) - Rasprodano.
12. Marko Stanić - **STOP** - Da ti misao pomogne naći smisao - Split, 1979. (2000 primjeraka) - Rasprodano.
13. Prof. Karlo Kosor - **BILJEŠKE O JEZIKU SUVREMENIH HRVATSKIH PISACA** - Split, 1979. (tri izdanja u 5000 primjeraka).
14. Dr. o. Jeronim Šetka - **NA IZVORIMA RADOSTI** - Razmatranja za sve dane u godini - Split, 1981. (2000 primjeraka) - Rasprodano.
15. M. Kley - **S NJOM POVEZANI** - Split, 1982. (1500 primjeraka) - Rasprodano.
16. Adolf Zimmermann - **MEDITACIJE PRED UPALJENOM SVIJEĆOM** - Split, 1982. (1500 primjeraka) - Rasprodano.
17. Fra Vjeko Vrcić - **GOVORI ŽUPNIK** - Critice iz župničkog života - Split, 1982. (2500 primjeraka) - Rasprodano.
18. Fra Mario Jurišić - **UPOZNAJMO MARIJU** - Svibanjska razmatranja - Split, 1984. (1500 primjeraka) - Rasprodano.
19. R. Sprung - **ZATVOR BEZ ZIDOVA** - Bili smo Jehovini svjedoci - Split, 1984. (tri izdanja: 5000 primjeraka); 1987. (IV. izdanje: 2000 primjeraka); 1990. (V. popravljeno i prošireno izdanje: 2000 primjeraka); 1996. (VI. izdanje: 2000 primjeraka); 2002. (VII. izdanje: 2000 primjeraka).
20. Bonaventura Duda - **S PAPOM KROZ MARIJIN SVIBANJ** - Izbor Papinih marijanskih tekstova - Split, 1986. (2000 primjeraka) - Rasprodano.
21. Fra Mario Jurišić - **CVIJEĆE ZA MARIJU** - Svibanjska razmišljanja - Split, 1987. (1500 primjeraka); 1996. (II. izdanje: 1000 primjeraka).
22. Nikola Kuzmičić - **UZ ISUSA NA KALVARIJU** - Križni put Isusa

Nazarećanina - Split, 1987. (1500 primjeraka) - Rasprodano.

23. Gianni Sangalli (prev. I. Keravin) - **ZDRAVO MARIJO** - Pjesma hvale i nade - Split, 1987. (2000 primjeraka).

24. Fra Mario Jurišić - **S MAJKOM MILOSRDNOM** - Svibanjska razmišljanja - Split, 1988. (1500 primjeraka).

25. Petar Lubina - **25 GODINA "MARIJE"** - **STVARNO KAZALO** - Split, 1988. (400 primjeraka)

26. Josip Ante Soldo - **BISKUPIJA** - U prigodi 50. obljetnice posvete spomen crkve Naše Gospe - Split, 1988. (2000 primjeraka).

27. Miroslav Bustruc - **ABECEDIJADA** - Zbirka aforizama - Split, 1989. (1500 primjeraka) - Rasprodano.

28. Jure Šimunović - **UKORAK S VREMENOM** - Mi danas i ovdje - Split, 1991. (1500 primjeraka) - Rasprodano.

29. Martin Kirigin - **S MARIJOM KROZ GODINU** - Misli uz marijanske blagdane i kronicu - Split, 1992. (2000 primjeraka).

30. Nikola Čurčija - **BOGOSLUŽNI KALENDAR SVETIŠTA I ŽUPE GOSPE OD ZDRAVLJA U SPLITU** - Split, 1992. - Rasprodano.

31. Nikola Čurčija - **OBIČAJNIK SVETIŠTA I ŽUPE GOSPE OD ZDRAVLJA U SPLITU** - Split, 1992. - Rasprodano.

32. Jure Šimunović - **MI SADA I OVDJE** - Na putu obnove naroda i domovine - Split, 1994. (1500 primjeraka) - Rasprodano.

33. Antonio Bello (prev. M. Kirigin i M. Škunca) - **MARIJA ŽENA NAŠIH DANA** - Split, 1994. (1500 primjeraka).

34. Petar Lubina - **KRUNICA - MOJA MOLITVA** - Split, 1994. (2000 primjeraka) - Rasprodano.

35. Fra Petar Lubina - **MARIJANSKA HRVATSKA** - Gospina svetišta među Hrvatima - Split, 1995. (1200 primjeraka).
36. Fra Mario Crvenka - **STAROZAVJETNE ŽENE** - Deset vrsnih žena Staroga zavjeta - Split, 1995. (1000 primjeraka).
37. Petar Lubina - **STOPAMA NAZARETSKE DJEVICE** - Split, 1996. (2000 primjeraka); 2008. (II. dop. izdanje: 2000 primjeraka).
38. Jure Šimunović - **DAR CRKVI I SVIJETU** - Redovnici na putu za treće tisućljeće - Split, 1996. (1000 primjeraka).
39. Vjenceslav Glibotić - **A ŠTO VI KAŽETE?!** - Svagdanje naše životderine - Split, 1997. (2000 primjeraka).
40. Mario Crvenka, OFM - **SVETO-PISAMSKÉ ŽENE** - Poznatije žene u Starom i Novom zavjetu - Split, 1997. (1000 primjeraka).
41. Petar Lubina, OFM - **BLAŽENOM ĆEME ZVATI** - Najpoznatije molitve Gospi - Split, 1998. (600 primjeraka); 2003. (II. dop. izdanje: 1000 primjeraka).
42. Petar Lubina, OFM - **FRA VJENCESLAV GLIBOTIĆ I NJEGOVO DJELO** - Split, 1999. (500 primjeraka) - Rasprodano.
43. Fra Vjenceslav Glibotić (prir. P. Lubina) - **JEKA JEDNOGA VREMENA** - Izabrani uvodni članci iz "Marije" - Split, 2000. (1000 primjeraka).
44. Petar Lubina, OFM - **GOSPIN ORGANIZATOR** - Životni put fra Pavla Melade - Split, 2000. (1000 primjeraka) - Rasprodano.
45. Fra Jure Šimunović - **KAKO ŽIVJETI KRŠĆANSKI?** - Razmišljanja o kršćanskom životu - Split, 2002. (1500 primjeraka).
46. Fra Miroslav Bustruc - **PUT NJEGOV I RODA NAŠEGA** - Oslikao Želimir Ivanović - Split, 2002. - Rasprodano.

47. Petar Lubina - **KRUNICA - ŽIVOTNA SUPUTNICA** - Split, 2003. (2000 primjeraka); 2004. (II. izdanje: 1000 primjeraka).
48. Don Rozario Šutrin - **VJERNI DJEVICI SLAVNOJ** - Hrvatski velikani srca i uma - Split, 2004. (1000 primjeraka).
49. Petar Lubina, OFM - **BOGORODICI DJEVICI** - Izabrane marijanske molitve I. tisućljeća - Split, 2005. (1500 primjeraka).
50. Petar Lubina, OFM - **MAJCI MILOSRDA** - Izabrane marijanske molitve između dvaju crkvenih raskola - Split, 2006. (1500 primjeraka).
51. Fra Mirko Buljac - **RAST U VJERI** - Promišljanja i poticaji..., Split-Hrvace, 2007. (1000 primjeraka).
52. Petar Lubina, OFM - **MOJA KRUNICA** - Kako moliti krunicu - Split, 2007. (2000 primjeraka).
53. Petar Lubina, OFM - **POMOĆNICI KRŠĆANA** - Izabrane marijanske

molitve novijega doba - Split, 2008. (1500 primjeraka).

54. Fra Marko Babić - **U MARIJINOJ ŠKOLI** - S Marijom kroz liturgiju - Split, 2009. (1500 primjeraka).

55. Petar Lubina, OFM - **UZORU NAŠE NADE** - Izabrane marijanske molitve našeg doba - Split, 2009. (1500 primjeraka).

56. Petar Lubina, OFM - **KRUNICA NAŠIH DANA** - Suvremena razmatranja uz molitvu Gospine krunice - Split, 2010. (1500 primjeraka).

57. Rina Tomelić - **MOJA DJECA I JA** - Crticae iz života jedne majke - Split, 2010. (1500 primjeraka).

58. Dinko Aračić - **MARIJA U RANOKRŠĆANSKOJ LITERATURI** - Split, 2012. (700 primjeraka).

59. Petar Lubina, OFM - **VODIČ MARIJANSKOM HRVATSKOM** - Kroz hrvatska Gospina svetišta - Split, 2012. (1000 primjeraka).

60. Petar Lubina, OFM - **MARIJA - MAJKA ISUSOVA I NAŠA** - Što Crkva vjeruje i uči o Gospi - Split, 2012. (700 primjeraka).

II. KNJIŽNICA "MARIJE" - "MUSICA CROATICA"

1. Zlatan Plenković - Ljubo Stipišić - **DJEČJA ZVONA** - Split, 1970. (2000 primjeraka).

2. Marijan Smiljanić - Krešimir Tičić - **MALI SUCI** - Musical - Split, 1976. (2000 primjeraka) - Rasprodano.

Ljubo Stipišić - **SKLADBE ZA MLADE** - Split, 1980. (1500 primjeraka).

III. IZVAN NIZA

PUT U ŽIVOT - Molitvenik i obrednik Prir. P. Lubina), Split - izdanje: III.

(1970. u 10.000 primjeraka), IV. (1973. u 10.000 primjeraka), V. (1978. u 10.000 primjeraka), VI. (1985. u 15.000 primjeraka), VII. (1989. u 20.000 primjeraka), VIII. (1999. u 15.000 primjeraka) i IX. (2009. u 7000 primjeraka).

MALI PUT U ŽIVOT - (prir. P. Lubina) Nekoć naslovljivan **KRŠĆANSKI NAUK** - Obrasci vjere, molitve, sakrament pomirenja, sveta misa, pričest, ružarij (krunica) - više izdanja pretiskanih iz **PUT U ŽIVOT** ili prema njemu priređenih na 32, a kasnije na 48 stranica u preko 100.000 primjeraka.

PUT U ŽIVOT HRVATSKOG VOJNIKA - Molitvenik (prir. P. Lubina), Split, 1992. (5000 primjeraka) i 1993. II. izd. (3000 primjeraka).

Fra Nikola Ćurčija - **LJEKARNIK** - Obiteljski molitvenik za štovatelje Gospe od Zdravlja, Split, 1994.

Fra Petar Knežević - **GOSPIN PLAČ** ili Muka Gospodina našega Isukrsta i Plač Matere njegove - Split, 2009. (4000 primjeraka).

Separati tekstova (nekih) objavljivanih u "Mariji" u nastavcima. Tako: Hrvoslav Ban, **KRAĐA MARIJINA KIPA** (1970.), Dr. Đuro Kuntarić, **MARIJANKA** (1974.), Kardinal Karol Wojtyła, **KRIŽNI PUT** (1979.).

IV. KALENDARI

- Džepni (od g. 1972?) - u oko 550.000 primjeraka

- Džepni-preklopni (od g. 1964. do 1971.); - Plastificirani kartončić (od g. 1984.) - u oko 250.000 primjeraka.

- Zidni (od g. 1964) - u oko 1.250.000 primjeraka.

Narudžbe: "Marija", Trg G. Bulata 3, 21000 Split, tel/faks. (021) 348-184 ili 340-193, e-mail: petar.lubina@st.t-com.hr

Sadržaj

Zlatna "Marija" (Urednik)	361
Osobna iskaznica (K. Jolić)	362
Papina čestitka	364
Marija u biblijskoj egzegizi danas (M. Zovkić)	366
Čitateljica od prvog broja (V. Prilič)	370
Djevica Bogorodica u svetootačkoj predaji - noviji pogledi (I. Bodrožić)	372
Isusova Majka u pokladu vjere današnjeg kršćanina (D. Aračić)	375
Marijino otajstvo u Misama bl. Djevice Marije (M. Babić)	380
Marija u pučkoj pobožnosti hrvatskih vjernika (J. Šimić)	383
Djeca i mladi u <i>Marijinoj školi</i> (s. V. Mandarić)	385
Koji je najstariji hrvatski Gospin lik? (P. Lubina)	388
Marija i "genij žene" u suvremenom svijetu (s. N. Gašpar)	390
Bogorodica u vjeri i praksi hrvatskih vjernika danas (V. Reljac)	393
Gospa u hrvatskomu modernom pjesništvu (s. M. od Presv. Srca)	396
Hrvatska marijanska likovna umjetnost nakon II. vat. sabora (A. B. Periša)	399
Marijin lik u suvremenoj hrvatskoj duhovnoj glazbi (s. K. Koprek)	402
Marija u 50 godina "Marije" (Kajo)	406
"Marija" u očima svojih čitatelja (A. Penić)	409
Naša izdanja	412

*Hvala vam, dragi čitatelji, za pola stoljeća vaše vjernosti!
Dobru pripravu za Božić
i na dobro vam došlo Porodenje Isusovo
želi
Uredništvo "Marije"*

MARIJA - vjerski list za Marijine štovatelje

Osnivač i izdavač: Provincijalat Franjevačke provincije presv. Otkupitelja, Split;

Urednik: fra Petar Lubina - Adresa Izdavača, Uredništva i Uprave: Trg Gaje Bulata 3, 21000 Split;

tel/faks (021) 348-184 ili tel.: 340-190; e-mail: petar.lubina@st.f-com.hr.

List izlazi svakog mjeseca, osim u kolovozu i rujnu. - Cijena: pojedinačni broj 7 kn; godišnja pretplata 70 kn; za inozemstvo 15 eura ili 18 USD ili odgovarajući iznos u drugoj valuti - običnom poštom. Zračnom poštom:

Amerika i Kanada 25 USD i Australija 35 AUD. Na više od 10 primjeraka, 10 % popusta.

Naš račun: ("Marija" - Split) 2330003-3200726444 poziv na broj 40139576001 Splitska banka, SG Group; devizni račun: SG Splitska banka, 40139576026 EUR; IBAN HR 76 2330 0033 2007 2644 4; SWIFT: SOGE HR 22;

Tisak: "Slobodna Dalmacija print" d.o.o. - Split.

OVAJ BROJ "MARIJE" POTPISAN JE ZA TISAK 6. STUDENOGA 2012.

Srasla s narodom

Srasla je Majka Gospodinova sa sudbinom hrvatskog naroda. S njim je u vrijeme njegova dolaska na obale plavog Jadrana. Po kamenim crkvama njegove obale i morskim plavetnilom razasutim otocima prisutne su njezine svete prilike uzvišene ljepote, žarišta i simboli štovanja Gospe u Hrvata. U njima prepoznaje Majku Bogočovjekovu, uzvišenu predodžbu ljudske svakidašnjice - sliku majke i djeteta, izraz ljubavi najprirodnije. Majka ga nikad ne napušta kroz četrnaeststoljetnu burnu povijest njegova opstanka. Ni dok vodi teške ratove za obranu Domovine, niti dok podnosi velike kušnje i gine braneći rodnu grudu od neprijateljskih zavajevača. Bizant, Osmanlije, Austrija, Mađarska, Nijemci, Talijani i Srbi ruše njegovu baštinu, otimlju zemlju, zarobljuju njegov puk, ali mu ne uspijevaju uništiti časti, dostojanstva i poštenja. Mnogi ga varaju i tlače, žele mu iskorijeniti vjeru, jezik, narodnu svijest i sve ono što je odraz hrvatske stoljetne kršćanske kulture i civilizacije. No, on se ne da smesti! Diže svoje oči i gleda u Majku Gospodinovu koja bdije nad njim, na vrhovima njegovih brežuljaka, po križanjima njegovih putova... "Advocata Croatiae, fidelissima Mater - Odvjetnica Hrvatske, najvjernija Majka." Ona

ga grli svojom majčinskom rukom i zakriljuje plaštem svoga zagovora. Čuva ga od krivovjerja, ulijeva mu snagu da izdrži pred novovjekom kugom ateizma, bezbožnog komunizma, sekularizacije, potrošaštva, diktature relativizma... Pruža mu svoje utvrde i bedeme da ga zaštititi i obrani od neprijatelja. S njime tako gladije i žeđa, trpi i pati, moli i posti, pada i ustaje, bori se i nada.... Pomaže mu prebroditi povijesne krize i kušnje, dok se po njegovim obiteljima prebire zrnca krunice, nose medaljice i škapulari, njoj u čast čine zavjeti... S njime postaje "selica" i prati ga u bijegu pred osvajačem. Njezin sveti lik skriven je u torbi "ujaka", njegovih predvodnika. Časti ga i u novoj naseobini, a on ga podsjeća na stari kraj i stvara ozračje doma i blizine, nužno za razvoj pobožnosti. Prati ga iseljena po drugim zemljama i kontinentima. Željni doma i domovine, s Gospinim likom iz svoga kraja osjećaju se ukućanima Božjim, baštinicima neba, a ne strancima. Bez Gospe i njezinih svetišta, orijentira i smisla, bez molitve i hodočašća hrvatski katolici ne bi prebrodili poteškoće u svojoj prošlosti, a Majka im Gospodinova i dalje ostaje znak pouzdane nade i utjeha im je na putu prema nebeskoj Domovini. I danas ih čuva i štiti te im pruža ruku svoju pomoćnicu, a oni je vole i poštuju. Uza nju su u daniima blagostanja i sreće, u vremenu tjeskobe i straha, nesigurna pogleda u budućnost. Uz Mariju i s Marijom, "Početkom boljega svijeta".

"MARIJA"

TIJEKOM 50 GODINA IZLAŽENJA:

- 2 urednika imala
- 2 tiskare u kojima je tiskana
- 6 puta godišnje izlazila od 1963. do 1965.
- 8 puta godišnje izlazila 1966. i 1967.
- 10 puta godišnje izlazi od 1968. do danas
- 20 godina uređivao ju je fra Vjenceslav Glibotić
- 20 x 14 cm format joj je od početka do danas
- 30 godina uređivao ju je fra Petar Lubina
- 32 stranice imali su brojevi prvoga godištu
- 40 stranica imaju brojevi od ljeta 1974.
- 48 stranica imali su brojevi od 1964. do 1974.
- 350 različitih Gospinih likova objavila na naslovnici
- 483 sveska izišla dosad (562 broja)
- 7000 primjeraka tiskano prvog broja
- 14.000 primjeraka bila najviša naklada 1971.
- 20.032 ukupno objavljene stranice dosad